תלמוד בבלי · ראשונים · רבינו חננאל · סדר נזיקין

רבינו חננאל על בבא קמא

רבנו חננאל [ר"ח]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רבינו חננאל על בבא קמא

רבנו חננאל [ר"ח]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רבינו-חננאל-על-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 7
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 9
דף ו. 10
דף ו: 10
דף ז. 11
דף ז: 11
דף ח. 12
דף ח: 12
דף ט. 13
דף ט: 14
דף י. 15
דף י: 15
דף יא. 16
דף יא: 17
דף יב. 18
דף יב: 18
דף יג. 19
דף יג: 20
דף יד. 21
דף יד: 22
דף טו. 22
דף טו: 23
דף טז. 24
דף טז: 25
דף יז. 25
דף יז: 26
דף יח. 27
דף יח: 28
דף יט. 29
דף יט: 31
דף כ. 32
דף כ: 33
דף כא. 33
דף כא: 34
דף כב. 35
דף כב: 36
דף כג. 37
דף כג: 38
דף כד. 40
דף כד: 42
דף כה. 43
דף כה: 44
דף כו. 46
דף כו: 48
דף כז. 49
דף כז: 50
דף כח. 51
דף כח: 53
דף כט: 54
דף ל. 55
דף ל: 56
דף לא. 57
דף לא: 57
דף לב. 58
דף לב: 59
דף לג. 60

דף לג: 61
דף לד. 63
דף לד: 64
דף לה. 66
דף לה: 66
דף לו. 68
דף לו: 68
דף לז. 70
דף לז: 71

דף ב.

ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער לא השור כהרי המבעה כו' ובעינן מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן אי לא.
גבי שבת תנן אבות מלאכות תולדותיהן כיוצא בהן בשגגה בין אבות בין תולדות חטאת במזיד סקילה פי' אבות זורע תולדות נוטע וכיוצא בו וכן הארבעים חסר אחת כולן בענין הזה פירושם. ומאי טעמא קרי להאי אב ולהאי תולדה. ופשטי' דאי עביד ב' אבות או ב' תולדות חייב תרתי [ואילו] אב ותולדה דידיה אינו חייב אלא אחד ואקשי' ולר' אליעזר דמחייב על אב ותולדה דידיה תרתי מאי דתנן [כריתות טז.] א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת מהו כו' עד חייב על כל אחת ואחת. ופשטי לה בגמרא [דשאלתו היה] תולדות מלאכות כמלאכות דמיין אי לא. ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכו' דמיין. ופרק' הך דהואי במשכן קרי ליה אב מלאכה.
דלא הואי במשכן קרי ליה תולדה. (ודברי רבי אליעזר מפורשים הן בכריתות פרק אמרו לו).
גבי טומאות תנן אבות טומאות כו' תולדותיהן לאו כיוצא בהן הכא מאי.

דף ב:

אמר ר' פפא יש מהן תולדות כיוצא באבותם ויש מהן לאו כיוצא בהן:
ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל. הקרן דת"ר כי יגח אין נגיחה אלא בקרן כו' מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תמה למועדת בתלושה. פי' בקרן תלושה כמו קרני צדקיה בן כנענה שהן קרני ברזל. אבל קרן המחוברת שהוא קרן השור אימא מתחילה מועדת היא.
ת"ש וקרני ראם קרניו וגו'. תולדה דקרן כל דבר שכוונת הבהמה להזיק ואין הזיקה מצוי. כגון נגיפה נשיכה רביצה ובעיטה.
ופשטי' תולדה דקרן כקרן. כי קאמר רב פפא תולדות לאו כיוצא בהן אתולדה דשן ורגל.

דף ג.

אמר מר ושלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור. ולולי האי קרא משלחי רגל השור והחמור האי ושלח את בעירה במאי מוקמת לה אי קרן כתיב כי יגח.

אי שן כתיב ובער בשדה אחר ואוקימנא בשן כדכתיב כאשר יבער הגלל פי' השן שהיא דומה לאבן גלל. מהו דתימא הני תרי קראי ושלח ובער תרווייהו אשן והא דאכל פירי לגמרי וקא מיכליא קרנא והא דאפסדינהו לפירי דחייב ולא מיכליא קרנא.
והשתא דאוקימנא ושלח זו הרגל שן אי לא מיכליא קרנא מנלן דחייב. ופריק דומיא דרגל כו'. אמר מר ובער זה השן כו' כעניינא דרגל.
ואקשי' וליכתוב רחמנא ושלח דמשמע תרתי משמע רגל דכתיב משלחי רגל השור. ושן משמע דכתיב ושן בהמות אשלח בם ולא בעי ובער.
ופריק אי לא הוה כתיב ובער הוה אמינא חד מינייהו אי רגל דהזיקה מצוי שמצויה הליכתה בכל עת והפסדתה בהליכתה אי שן דיש הנאה להזיקה אבל תרווייהו לא.
ואמרי' מכדי שקול הוא יבואו שניהם. פי' מכדי דין השן והרגל שוה זה יש הנאה להזיקה וזו הזיקה מצוי. ואין אחד מכריע על חבירו באי זו דרך אתה יכול לרבות אחת מהן ולמעט האחר אי אפשר לך אלא לרבות את שניהן [ופריק] הוה אמינא דאע"ג דמרבה לתרווייהו הוה אמינא לעולם אינו חייב אלא אם [שילחה] הוא ואכלה אבל אם הלכה מעצמה ואכלה לא קמ"ל ובער בין שילחה ובין הלכה מעצמה. כיוצא בו בתחלת שחיטת קדשים [זבחים ד:] מה הפרט מפורש דבר הטעון צפון וישנו בחטאות הפנימיות [כו'].
שחיטה וקבלה אין הולכה וזריקה לא. איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי שקול הוא [ויבואו] שניהם. ס"א מכדי שקול הוא. תוב גרסי' בפ' הכל מעריכין [ערכין ד:] ד"א נפשות להביא מנוול ומוכה שחין והא אפיקתיה להנך. הנך לא צריכי קרא מאי טעמא שקול הוא ויבאו כולן כי אצטריך למנוול ומוכה שחין.
תולדה דשן כל שיש לבהמה הנאה בהזיקה כגון נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה. פי' אילולי שעשתה צרכיה היתה מצטערת לפיכך חייב מפני שנהנת. ודחי' נמי בהא ואמרי' תולדה דשן כשן. כי קאמר רב פפא אתולדה דרגל:
תולדה דרגל כל דבר שהזיקו מצוי ואין כוונתה להזיק כגון הזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה דרך הילוכה. ודחי' נמי להא ואמר כי קאמר [ר"פ] אתולדה דבור דילפינן מן והמת יהיה לו וקים להו לרבנן די' טפחים עבוד מיתה ט' לא עבוד מיתה. פי' בור אם הוא עמוק י' טפחים ונפל שמה שור ומת חייב פחות מי' טפחים חייב בנזיקין ולא במיתה. ותרווייהו אבות נינהו זה אב למיתה וזה אב לנזיקין ותולדה דבור מאי ניהו אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים [והזיקו] ואמרי' היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור כו' חלוקת רב ושמואל בפ' המניח את הכד בהלכה דנשברה כדו כו' ודחינן נמי ואמרי' כי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה כו'. אלא אכיחו וניעו פי'

רוקו בליחה עבה או רכה כדאמר [עירובין צט ע"א] בענין תלמיד שרק בפני רבו ואמר כיח ורוק קאמרי'. אי בתר דנייח זה הרוק. ודאי הזורק רוק מפיו מפקיר אותו בין לרב ובין לשמואל היינו בור.
[אלא] כי קאמר רב פפא אתולדה דאש והן אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו:

דף ג:

ואקשי' הני כי אש דמו מה אש כח אחר מעורב בה והיא הרוח שמעבירה ומציתה ולולי הרוח לא היתה האש הולכת ומזקת הני נמי כח אחר מעורב בהן והוא הרוח כו'.
ואוקימנא כי קאמר רב פפא בתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה כדתנן [לקמן יז.] היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזות מתחת רגליה ושיברה את הכלים משלם חצי נזק.
ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העליה. ולרבא דמבעיא ליה אמאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרה ברשות הרבים. פס' והמבעה רב אמר המבעה זה אדם שנאמר אם תבעיון בעיו וקיימא לן כרב דסוגיין דשמעתין כותיה. ולא עוד אלא אמוראי קיימי כותיה ואליבא דידיה שקלי וטרו.
ושמואל אמר לך מי כתיב בועה. שמואל אמר זה השן [שנאמר] איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו וכדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמרוהי.
ורב אמר לך מי קתני נבעה. מכדי קראי לא דייקי לא כרב ולא כשמואל רב מאי טעמא לא אמר כשמואל.
אמר תנא ליה [שור] במתני' וכלל קרנו ושנו ורגלו. ושמואל אמר לך תנא שור והוא הקרן תנא מבעה והוא השן שן אין כונתה להזיק אלא לאכול להנאתה.

דף ד.

קרן כונתה להזיק ואין לה הנאה. ואתי למילף מעבד ואמה דפטרי מרייהו. ודחי לה רב אשי אטו עבד ואמה לאו טעמי' רבה אית בה במתניתין בסוף מסכת ידים תאמרו בעבדו ואמתו שיש בהן דעה שאם יקניטנו ילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא מחייבנו בכל יום. ולא עמד זה התירוץ ונדחה. ותירץ רבא הכי תנא שור לרגלו ומבעה לשינו כו' וקרן מאי שיירה מאי טעמא שן ורגל מועדין מתחילתן הן ותני להו ברישא קרן דהוא תם ולכי מייעד הוי ליה מועד תנא ליה בסיפא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן.

ושמואל מאי טעמא לא אמר כרב אמר לך אדם הא קתני ליה בסיפא דמתני' והאדם ואמאי לא תנא ליה ברישא דבנזקי ממונו קמיירי. בנזקי גופו לא קמיירי. פסק. ויש אומר הלכה כשמואל.
ורב אמר לך אדם האי דקתני ליה בסיפא למיחשביה בהדי מועדין הוא דאתא מאי לא (ראי) [הרי] (לא ראי) [דקאמר] הכי קאמר לא ראי השור שמשלם את הכופר כו' הצד השוה שבהן שדרכן להזיק. שור דרכו להזיק במועד. אדם דרכו להזיק בישן.
ושמירתן עליך אדם שמירת גופו עליו הוא. ופריק כר' אבהו דאמר לתנא תני אדם שמירת גופו עליו.

דף ד:

ואתקיף רב מרי ואימא מבעה זה מים כדכתיב מים תבעה אש. ודחי ליה מי כתיב מים נבעו תבעה אש [כתיב] כלומר תבעה מלאכת אש היא. ואקשי אי הכי אימא מבעה זה האש ונדחת ולא עמדה.
תני רב הושעיא י"ג אבות נזיקין שומר חנם ושואל כו' בשלמא לשמואל דאמר מבעה זה השן אמר לך מתני' בנזקי ממונו מיירי בנזקי גופו לא מיירי אלא לרב דמפרש מבעה זה אדם הוה ליה למתני הני י"ג במתני'. ומפריק רב תנא מבעה שהוא אדם וכלל בו כל נזקי אדם ורב הושעיא תנא במתני' אדם דאזיק שור בידים דהוא משלם נזק והדר תנא אדם דאזיק אדם דמשלם ד' דברים והזיקה (דשור) [אדם דאזיק שור] דממילא.
תני ר' חייא כ"ד אבות נזיקין תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וגנב וגזלן וכו' פי' המדמע מערב תרומה וכיוצא בה בחולין.

דף ה.

דברי ר' עקיבא דאמר בעדים זוממין אין משלמין על פי עצמן מפורש בתחלת פ' כיצד העדים נעשין זוממין. ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בני גרושה ובני חלוצה. ואין גולין לערי המקלט ואין משלמין כופר ואין נמכרין בעבד עברי משום ר' עקיבא אמרו אף אין משלמין על פי עצמן.
פי' תבריה ר"ע לגזיזיה שיבר כלי זיינו שלוחם בהן כלומר חזר בו דתניא ר' עקיבא אומר יכול ישלם מן העלייה כו' וזה בפ' המניח את הכד. פי' מוסר המוסר את חבירו לעובדי כוכבים ונענש או מסר ממון חבירו לעובדי כוכבים אם יש עדים חייב לשלם. ודין מן הטוען טענת מסור ואין לו ראייה אני עתיד לפרשו במקומו בפ' הכונס צאן לדיר. אשכחן

הני אבות נזיקין כו' בהדי מסור ומפגל ואית בהו ממונא וקנסא והזק בידים והזיקא דאתי ממילא. ואית בהו ממונא דאתא לידיה בהיתרא וממונא דאתא לידיה באיסורא. ואית בהו נמי היזק ניכר והיזק שאינו ניכר. ואית בהו דיבור שיש בו מעשה [כמו] המוציא שם רע. ודיבור שאין בו מעשה ורחמנא שוויי' מעשה עדים זוממין. ודיבור שאין בו מעשה מסור והני אבות תולדותיהן כיוצא בהן בר מתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העלייה וכולן מועדין הן מתחילתן בר מן הקרן. ושן ורגל ברשות הרבים פטורים דאורחייהו הוא. אמר ר' אבהו כולן כאבות הן לשלם ממיטב.

מאי טעמא אמר אביי אתיא תחת נתינה ישלם כסף פי' מצאנו בפירוש בשן ורגל דכתיב ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וגמרינן מינה דכל מקום דכתיב תשלומין הוא ממיטב בשור כתיב שלם ישלם שור תחת השור בבור כתיב בעל הבור ישלם במבעה כתי' מכה בהמה ישלמנה בהבער כתיב שלם ישלם המבעיר בשומרים כתיב ישלם שנים לרעהו. ובשומר שכר כתיב ישלם לבעליו. ובשואל כתיב שלם ישלם. (או שכיר) [שוכר] או כשומר חנם או כשומר שכר גנב חיים שנים ישלם תשלומי ד' וה' כתיב חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. בגזלן כתיב ושלם אותו בראשו. ולמד עוד מי שאינו כתוב בו לשון תשלומין בתחת תחת. כתיב בנזקי שור שלם ישלם שור תחת השור מה תשלומי שור כתיב ביה תחת והוא ממיטב אף כל היכא דכתיב תחת ממיטב הוא. וילפי מיניה הניזקין דכתיב עין תחת עין והעדים זוממים בכלל. צער חבורה תחת חבורה ויליף מינה האונס (של) [דכתיב] ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה. ותוב ילפי אחריני מן האונס מה אונס דכתיב ביה נתינה וכסף ומשלם ממיטב אף כל היכא דכתיב נתינה או כסף ישלם ממיטב. (ז' לי וג') ויליף מינה המפתה דכתיב כסף ישקל.

ומוציא שם רע דכתיב וענשו אותו מאה כסף. ריפוי ושבת כתיב בהו נתינה שנאמר רק שבתו יתן ורפא ירפא. המטמא והמדמע והמנסך יין לע"ז. והמסור והמפגל כיון דקיימא לן היזק שאינו ניכר שמיה היזק שייכי כולהו בכלל נזק:

דף ה:

פיס' לא השור כהרי המבעה כו'. אמר רבא וכולהו כי שדיית בור בינייהו אתיין [כולהו מבור ומקרן] בר מקרן כו':

מה שור ובור שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אביא האש. מה לשור שכן יש בו רוח חיים בור יוכיח שאין בו רוח חיים. מה לבור שתחלת עשייתו לנזק שור יוכיח וחזר הדין כו' וכן כולן.
ואלא למאי הלכתא פלגינהו רחמנא. ואוקמה רבא להלכותיהן. קרן לחלק בין [תמה] למועדת. שן ורגל לפוטרן ברשות הרבים בור לרבנן לפטור בו את הכלים. ולר' יהודה לפטור בו את האדם.
אש לרבנן לפטור בו את הטמון כדבעינן למימר לקמן.

דף ו.

לר' יהודה לאתויי ליחכה נירו וסיכסכה אבניו:
פיס' הצד השוה שבהן כו' לאתויי מאי אמר אביי לאתויי אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי.
אבל [אי] בהדי דקאזלי אזקי לא איצטריך לרבויי ליה דהיינו אש אלא אפי' בתר דנייחי.
רבא אמר לאתויי בור המתגלגל כו' רב אדא בר אהבה אמר לאתויי הא דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות בימות הגשמים יש להם רשות אע"פ שיש להן רשות אם הזיקו חייב לשלם. ומקום חלוקת רב ושמואל כבר פירשנוהו למעלה.

דף ו:

רבינא אמר [לאתויי הא דתנן] הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטורין [מלשלם] נתנו לו זמן [לקוץ את האילן ולסתור את הכותל] ונפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר זמן חייב:
לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור אלא אתו במה הצד. וקיימא לן כרבינא דבתרא הוא ויש אומרין בכולהו דלא פליגי אלא כל חד וחד דייק ומוקים:
פיס' לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: ת"ר מיטב שדהו של ניזק דברי ר' ישמעאל ואקשי עליה אכל ערוגה שמינה משלם שמינה. אבל אם אכל ערוגה רזה ישלם שמינה דקאמרת ממיטב של ניזק כלומר רואין ערוגה שהיא מיטב של ניזק ומשלם לו המזיק כמותה. ופריק לעולם אינו משלם אלא כשיעור מה שאכל בלא תוספת וכגון שהי' העידית שהיא מיטב דניזק כזיבורית של מזיק ר' ישמעאל אומר נותן לו המזיק הזיבורית שלו דלגבי ניזק מיטב הוא.

ואמר מאי טעמא נאמר שדה למעלה שנאמר ובער בשדה אחר והיא השדה של ניזק ונאמר שדה למטה מיטב שדהו מה שדה האמור למעלה דניזק אף שדה האמור למטה דניזק. ר' עקיבא אומר מיטב שדהו של מזיק וקל וחומר להקדש. ואמרי' ר' עקיבא דייק מיטב שדהו [ישלם] של משלם והוא המזיק.

ור' ישמעאל אהני גזירה שוה כדאמרן. ואהני דקדוקי דקרא דאי אית למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שוה כעידית דניזק משלם לו ממיטב שלו.

ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וקל וחומר להקדש דסבר ליה כר' שמעון בן מנסיא.

דף ז.

רמי ליה אביי לרבא לר' עקיבא דקתני מיטב שדהו של מזיק והתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף פי' ישיב כל מה שמשלם המזיק שוה היא דבדידיה תלה רחמנא דכתיב ישיב. ופריק אם בא המזיק לשלם מעצמו כל מה שירצה משלם ואם דוחה מלשלם וב"ד גובין ומוציאין ממנו אין גובין אלא מיטב. ודייק רב עולא מדכתיב ישלם ש"מ על כורחו. ואקשו עליה מי כתיב ישולם אדרבה ישלם מדעתו משמע.

פי' מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה אם הוזלו נכסיו משום דדחיק לזבוני מאכילין אותו מעשר עד שיעור חצי נכסיו שביקש למכור שאין דרך לזול יתר מיכן. אם הוזלו עד חצי דמיהן מה ששוה בניסן ק' זוזי לא משכח בה בתשרי [אלא] נ' זוזי מאכילין אותו מעשר עני ולא שבקינן ליה לזבוני בהכי. האי נמי לגבי נזיקין אם בא לגבות ממון בתשרי דזילא ארעא ואמר ליה הניזק דיני בעידית הב לי בינונית כמו ששוה עכשיו ואמר ליה המזיק אי שקלת מיטב שקול בזול כי השתא דלא יכילנא לדחותך דהא דינך בעידית ואי בעית בינוני' שקול כמו ששוה בניסן דקרינא ביה ישיב לרבות שוה כסף כי האי גונא מה ששוה בניסן. ודחי' לה כלומר אם כן הורעתה כחו של נזקין אלא אי איכא לדמויה להא דתניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה.

דף ז:

והוי בה רבה ופירשה כגון דביומי ניסן יקרא ארעא כו'.

לבעל חוב מדמינן ליה בעל חוב דינו בבינונית.

ואמר ליה הב לי זיבורית כשוי' דהשתא בתשרי כו' ודחי לה אם כן נעלת דלת בפני לוין כו' ופשוטה היא. והדרינן לשמעתין מכל [מקום] קשיא. ופרקי' ישיב מטלטלי נינהו וכל מטלטלין מיטב קרינא ביה דאי לא מזבין בהאי אתרא מזדבני באתרא אחרינא לבד מקרקע דליתן ליה ממיטב כי היכי דליקפוץ עליה זבינא. בעא מינה רב שמואל בר אבא מרבא בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין. פי' כגון שהיו בינונית שלו כעידית דעלמא אי אמרת בשל עולם הן שמין דינו בבינונית ופשט ליה בשלו הן שמין. ואותיב ליה מהא דתניא נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית היו לו בינונית וזיבורית נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואי אמרת בשלו הן שמין תיעשה בינונית דידיה עידית דהא לית ליה טובה ממנה וידחה בעל חוב בזיבורית.

דף ח.

ופרקי' כגון דהוה ליה עידית ומכרה ותנן אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין וכו'.
ואמרי' הכי נמי מסתברא דתניא אחריתי בינונית וזיבורית נזיקין בבינונית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהדדי כו' ופשוטה היא.
רבינא אמר בדעולא קמפלגי דאמר דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר בחוץ תעמוד וכו' מה דרכו של לוה להוציא פחות שבכלים. ומה טעם אמרו בעל חוב בבינונית שלא לנעול דלת בפני לוין. האי תנא דקתני בעל חוב בבינונית אית ליה דעולא והאי דקתני בעל חוב בזיבורית לית ליה דעולא.
ת"ר מכרן לאחד או לשלשה כו' היו לו עידית ובינונית וזיבורית ומכרן לאחד או לשלשה כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים מגבין לנזקין מן העידית ולבעל חוב בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית ואקשי' אמאי נימא הנחתי לך מקום לגבות ממנו ופרק' כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא דלא גבו כולהו מן העידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדינייכו שפיר ואי לא מהדרנא זיבורית למריה ואמינא לכו הנחתי לכם מקום לגבות ממנו ושקליתו כולהו מן הזיבורית.

דף ח:

ואקשי' אי הכי בנזקין נמי נימא הכי וכל שכן לבעל חוב דתנן אין נפרעים מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית ונדחת. ואוקימנא כגון שמת הלוה ולא שבק מידי דיתמי לאו בני פירעון נינהו ושעבודא על הלוקח רמיא הלכך לא יכול

למימר מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ולעולם כגון דזבן עידית באחרונה ואמאי לא גבו כולהו מן העידית דיכול למימר להו מאי טעמא אמור רבנן אין נפרעין מנכסין משועבדין כו' משום תקנתא דלקוחות דאמר לוקח הא תקנתא לא ניחא לי בה ודינא בהדאי כדרבא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו ששומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה.
פשיטא מכר לוקח זיבורית ובינונית כו'. ואסיקנא מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו כך לוקח שני בכל זכותא דהוה ליה ללוקח בעת שקנה או דאתיא ליה בגווה בתר (האידנא) [דנא] זבנא.

דף ט.

הני שמעתתא דאביי פשוטות הן פי' חייתא דקטירי נוד קשור מלא ולא ידוע אי מים או יין או שמן יש בו וקנית אותו במה שיש בו ונמצא מים כך זה.
ורב הונא אמר [הא דאמרו ר"פ ור"ה בריה דר"י] כל מילי מיטב הוא לאו דוקא אלא או כסף או מיטב. ואותיב עליה רב נחמן ישיב לרבות שוה כסף ופריק ליה הכא במאי עסקינן בדלית ליה.
ואמר ליה רב נחמן בדלית ליה פשיטא דאמרי אינשי ממרי רשוותך [פארי] אפרע [לקמן דף מו:]. ואמר ליה רב הונא מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה [כסף] קמ"ל דלא. מהא שמעינן דלא מסלקינן לבעל חוב בארעא בשומא אלא היכא דקים לן דלית ליה ללוה מעות למיפרעיה אבל אי אית ליה מעות מחייבינן ליה למיפרעיה או לזבוני הוא ולאייתויי ליה מעותיו יש מי שאומר הני מילי בניזקין דכתיב בהו מיטב והאי דגרסי' בפרק הכותב לאשתו (דף פו.) אמר ליה ר"פ לרב חמא ודאי אמריתו משמיה דרבא מאן דמסיק זוזי בחבריה ואמר ליה שקול מן ארעתא אמרי' ליה זיל זבין ואייתי ליה ואמר ליה לא התם נמי בדקים לן ביה דלית ליה זוזי וכבר פירשנוהו בתחלת פרק המוכר פירות פי' יפה ומבואר. אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע למאי הלכתא לענין מיטב היינו דרב הונא אימא וכן אמר רב אסי. איתמר ג' אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת וחוזרין וחולקין ב' החלקים הנשארים לג' חלקים.
ושמואל אמר ויתר. רב אסי אמר נוטל האחד שנוטל חלקו רביע בקרקע ורביע במעות. ר' אסי מספקא ליה אי כרב ונוטל חלק כאחד מן השנים אי כשמואל ואינו נוטל כלום וכיון דמספקא ליה קיימא לן ממון המוטל בספק חולקין הלכך נוטל חצי חלקו המגיעו וזה

החצי עוד מספקא ליה אי יורש הוי כרב וקרקע נוטל אי לוקח הוי כשמואל ומעות יש לו. הלכך זה החצי שנוטל מקבל רביע של חלקו מעות ורביע קרקע נמצא שני רביעים חצי ורב אסי תרתי מספקא ליה אי לוקח באחריות ואית ליה מעותיו אי לוקח שלא באחריות ולית ליה ולא מידי. טרינן כולי האי לפרושי טעמא דרב אסי אבל בהדיא פסקינן באחרית פרק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והלכתא בטלה מחלוקת.
אמר ר' זירא להידור מצוה עד שליש במצוה פי' אם נזדמן לו לולב בכסף ולולב אחר מהודר בכסף וחצי יש עליך להוסיף שליש בדמיו ולהתנאות במצות בלולב נאה.

דף ט:

בעי רב אשי שליש מלבר שיהא הוא והשליש שלשה כגון שהוספתה על הכסף חצי נמצאו דמי לולב ג' חצאי כסף שהוא כסף וחצי. או שליש מלגיו שהוא כסף ושליש כסף ועלתה בתיקו. ועבדינן לחומרא מלבר.
במערבא אמרי עד שליש משלו כלומר מוזהר הוא להתנאות במצוה עד שליש מכאן ואילך אם מוסיף יתר על שליש מדה יתירה עושה כגון המפרנס עני ומוסיף לו יתר שנמצא חיננו ואין הקב"ה מקפח שכרו אלא משלם לו גמולו. משל הקב"ה שנאמר מלוה ה' חונן דל ופשוט הוא. ד"א מכאן ואילך משל הקב"ה שאם בא להדר המצוה ביתר משליש בדמיה [אינו חייב] כל זה מיגיעו שחייו קודמין להידור מצוה אבל אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו ובקש להדר המצוה ביותר משליש הרשות בידו. והמהדר המצוה משובח כדתנינן בנר חנוכה [שבת כא:] והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין וכו':
פירוש כל שחבתי בשמירתו הכשרתי וכו': ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי נזקו כיצד שור ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב מה שאין כן באש.
ולר' יוחנן אפי' מסר לחרש שוטה וקטן שלהבת והזיקו פטור המוסר מאי טעמא צבתא דידהו גרים:
פי' לנתורי. יסר העפר והקירוי ויפתח פי הבור:
ת"ר חומר בשור [מבבור] שהשור משלם הכופר ול' של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור. חומר בבור [מבשור] שהבור תחילת עשייתו לנזק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור.

דף י.

חומר בשור מבאש כו' עד מסר לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש. חומר באש [מבשור] שהאש מועדת מתחילתה מה שאין כן בשור.
חומר בבור מבאש שהבור תחלת עשייתו לנזק ומסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש. חומר באש [מבבור] שדרכה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין דבר הראוי לה כגון עצים וכיוצא בהן ובין דבר שאין ראוי לה כגון כלים וכיוצא בהן מה שאין כן בבור וסתמא כרבנן דפטרי בנזקי כלים בבור והאי דלא תני שהשור חייב בו את הכלים מה שאין כן בבור שיירה כמו ששייר הטמון שחייב כן השור מה שאין כן באש. וזה מפורש בפרק הכונס צאן לדיר (דף סא:) משנה המדליק את הגדיש והיו בו כלים ר' יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטין כו' ושייר נמי חומר בשור שחייב בו שור פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור עיקרו בפ' שור שנגח את הפרה (דף נג:) דגרסי' התם פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא אמר קרא והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו. הני הוו שיורא אבל דש בנירו לא הוי שיורא דשמעינן ליה מדקתני ודרכו ללילך ולהזיק ודבריו פשוטין הן ולא הוצרכנו לכתבם בלשון קצרה אלא להיותם נוחים לעמוד בהן המפרש להיותם בידו כללות:
פיסקא הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כו': ת"ר הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו. פי' היה הבור חפור ט' טפחים והוספתי לו טפח נתחייבתי לשלם נזק כאלו אני חפרתי הבור כולו. וזהו כיצד זה החופר בור ט' כו' ודלא כרבי דתניא [החופר בור ט' טפחים ובא אחר והשלימו לי' טפחים האחרון חייב] רבי אומר אחר אחרון למיתה אחר שניהן לנזקין. ואוקמה ר' פפא למיתה ודברי הכל:

דף י:

פי' מרבה בחבילות מרבה חבילי עצים לחזק הדליקה ואקשי' וכי אין מכשיר מקצת נזק וחייב בכל אלא זה והתניא חמשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחר וישב עמהן ושברו אחרון חייב. ואתינן לדחויה כדדחינן מסר שורו לה' בני אדם ומרבה בחבילות ואוקימנא דזגא מיזגא ובלא איהו לא מיתבר מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל.
אוקימנא להא דת"ר הכשרתי מקצת נזקו כו' כרבנן ודלא כרבי ואקשי' והתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה [ומת] פטורין ר' יהודה בן

בתירא אומר אחרון שקירב מיתתו [חייב] הנה ר"י בן בתירא סבר המכשיר במקצת נזק חייב בכולו נוקמיה לדידיה ומפרקינן דחינן לה מיחידאה ומוקמינן לה כרבים שפיר אבל לדחויה מרבנן ולוקמה כר' יהודה בן בתירא דהוא יחיד לא:

פיס' חבתי בתשלומי נזקו. דייקינן ממתני' שאינו חייב בכל הנזק אלא בתשלומו כגון הא דתניא תשלומי נזק מלמד שהבעלין מטפלין בנבילה ואפקה ר' אמי ממכה [נפש] בהמה ישלמנה דריש ביה ישלימנה.

רב כהנא מפיק לה מהא הטרפה לא ישלם כלומר מה שהיתה שוה עד שנעשית טרפה לא ישלם רב חזקיה אמר והמת יהיה לו לניזק.

וכן תנא דבי חזקיה. ואסיקנא אי סלקא דעתך נבילה דמזיק הוי ליכתוב רחמנא שלם ישלם שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק.

דף יא.

נימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף יביאהו עד יביא עדים שנטרפה באונס ופטור אבא שאול אומר יביאהו עד יביא עדורה לבית דין פי' יביא הנבילה בב"ד לשומה לניזק בתשלומין ש"מ דכל מה שפחתה הנבלה בין מיתה לתשלומין על המזיק. ות"ק חולק ואמר פחת הנבילה לניזק ונדחת האי סברא ואוקמוה כולי עלמא פחת נבילה דניזק הוי ובטורח נבילה פליגי. ת"ק סבר טורח נבילה דניזק ואבא שאול סבר על המזיק להיטרח ולהביאו.

והתניא אחרים אומרים מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו כו' וקיימא הא דאחרים כאבא שאול.

ואוקימנא דבבירא שויא זוזא [ואגודא נמי שויא זוזא] וכדאמרי אינשי כשורא במתא בזוזא ובדברא בזוזא.

אמר [שמואל] אין שמין לא לגנב כו' פי' כגון שגנב ראובן משמעון כלי או גזל ושברו או בעלי חיים ומתו או נשברו אין שמין השבר וממלא לו הדמים שהיה שוה מקודם שבירתו אלא משלם לו כלי כעין הכלי שגנב או גזל וכן בהמה והשבורה נוטלו הגנב או הגזלן ואסיקנא כי הא דגרסי' בפרק השואל פרה מחבירו דההוא דשאיל נרגא מחבריה תבריה אתא לקמיה דרב אמר ליה שלים ליה נרגא מעליא אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין.

והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לשואל. כיון שהזכיר שמועות דעולא משלימם.

אמר עולא אמר ר' אלעזר שליא שיצאת מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון פי' ז' ימי טומאה לזכר וי"ד לנקבה מונין מן היום הראשון ואקשי עליה האי חומרא קולא הוא דקא חשבת [לה] ליולדת מיום ראשון והיא לא ילדה אלא בשני ותטהרנה בח' שהוא ז' ליום ב' ועדיין טמאה היא היום כולו.
ופריק רבא לחוש לטומאה חוששת אבל למנות ז' לזכר וי"ד לנקבה משני מונין. ומה בא עולא להודיענו דאין מקצת שליא בלא ולד תנינא בפ' בהמה שהיא מקשה לילד שליא שיצאת מקצתה אסורה באכילה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה.

דף יא:

פי' השליא סימן ולד היא בין בזו בין בזו. ודחי' אי ממתני' הוה אמינא דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה וכולה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה. והני מילי לענין אבר מן החי. פי' שליא שיצאת מקצתה ונשחטה הבהמה אותה שליא כולה אסורה באכילה דחיישינן לולד עמה והילוד אסור ואין אני קורא בה כל שבבהמה תאכלו שזה כבר נולד והמקצת חשוב ככולו וכאילו פירש ואבר מן החי הוא אבל לענין טומאה לא חיישינן לולד קמ"ל.
אמר ר' אלעזר בכור אדם שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו כי כמת הוא חשוב ותניא כל מי שלא שהה ל' יום באדם הרי זה נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה גרסי' במנחות סוף פ' הקומץ השני [דף לז.] איני והתני רמי בר חמא מתוך שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' ת"ל אך חלק וכו'.
אמר עולא אמר ר' אלעזר בהמה גסה נקנית במשיכה כמאן כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זה וזה במשיכה ותוב אמרינן האחין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל נשיהן ועל בניהן אין שמין פי' שכבר זכו בהן דתנן בפ' שום היתומין [דף כד.] אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו כו' וכיון דחזא דשקל אחוה מתפוסת הבית ומלביש לאשתו ולבניו מחל לפיכך כשבאין לחלוק אין לו לחזור ואם הוא גדול אחי דניחא ליה להתהלך במלבושין יקירין להיותי נשוא פנים במושב השרים שישמעו דבריו ויאמרו עליו אדם חשוב ויש גם לאחיו בדבריו הנאה זכה ואין עליו להחזיר ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל בהאשה נקנית ר' בון פשט כלי רגל וכלי שבת מביאין באמצע וחולקין.
אמר עולא שומר שמסר לשומר פטור כו' רבא אמר אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר וטוען שנאנס חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה.

דף יב.

וקיימא לן כרבא. אמר עולא הלכה גובין מן העבדים אפי' מן היתומים כו' אמר ליה רבא לרב נחמן הא עולא והא ר' אלעזר והא דייני דנהרדעא והא רב אחא בר ביזנא כולהו סבירא להו גובין מן העבדים מר כמאן סבירא ליה.
אמר ליה אנא מתניתא ידענא דתני אבימי פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים מטלטלין נקנין עם הקרקע ואין נקנין עם העבדים וקי"ל כרב נחמן.
ואמר לימא כתנאי מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים כו'.
ותניא אידך החזיק בעבדים קנה מטלטלין כו' והלכתא בכפות קשורות ידיו ורגליו שאינו יכול לזוז ממקומו ומכר לו העבד והכלים שעליו החזיק בזה העבד הכפות קנה מטלטלין שעליו וכו'.
והא דתניא החזיק בקרקעות קנה העבדים בעומדים בתוכה ואע"ג דקי"ל צבורין לא בעינן הני מילי במטלטלי דלא ניידי אבל במטלטלי דניידי בעינן צבורין. והא דתניא החזיק בקרקעות לא קנה עבדים בדלא קיימי בגוה.
הא דאמר שמואל מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחד זכה בכולן דסדנא דארעא [חד] הוא קי"ל כוותיה דהא מותבינן מינה וליכא דפליג עליה:

דף יב:

מתני' נכסין שאין בהן מעילה כו' פי' המזיק אותם חייב לשלם ודייקי' מינה קדשין הן ואין בהן מעילה כלומר הנהנה מהם אינו חייב קרבן מעילה מאן תנא אמר ר' יוחנן ר' יוסי הגלילי היא דתניא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי פי' אם יפקיד אדם קדשים קלים שלו אצל אדם ויכפור בהן וישבע חייב קרן וחומש ואשם וכן הגוזל שנאמר בה' וכחש בעמיתו וגו' כלומר הן לה' ונקראין ממון עמיתך לדברי ר' יוסי הגלילי ואין זה ומעלה מעל שחייב קרבן מעילה אלא פירושו נפש כי תחטא וחטאה חטא בדבר שיש בו לה' והוא ממון בעלים כגון קדשים קלים. ואקשי' עליה מהא דתנן בקידושין פ"ב המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת ואי קדשים קלים ממון בעלין הן אמאי אינה מקודשת לימא מתניתין דלא כר' יוסי הגלילי.
ופרקינן כי אמר ר' יוסי ממון בעלים הם מחיים אבל לאחר שחיטה לא אמר ומתני' אחר שחיטה היא ואקשי' ומחיים מי אמר והתנן בתחילת מעשר שני בכור מוכרין אותו

תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ומייתינן לה בשמעתא דרך גררה בתמורה פ"א ואוקמה רב נחמן התם בבכור בזמן הזה דכיון דלא חזי להקרבה אית לכהנים זכייה בגויה אבל בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה דלית לכהנים זכייה בגויה אין מוכרין הבכור ומותיב רבא עליה דרב נחמן ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי ותנן הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים הנה הבכור ממון כהן הוא אפי' בזמן שבהמ"ק קיים וכיון דממונו הוא מצי מזבין ליה.

ושני רבינא בבכור הבא מחוץ לארץ כלומר הא דאמרי' לרבות קדשים קלים שהן ממונו ואוקימנה בבכור ואפי' בזמן שבית המקדש קיים בבכור הבא מחוץ לארץ ואליבא דר' שמעון דאמר בתמורה פ"ג באו תמימין יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים אמר ר' שמעון מה טעם שהבכור והמעשר יש להן פרנסה במקומן ושאר כל הקדשים אע"פ שנולד בהן מום הרי אלו בקדושתו ש"מ ואפי' ר' שמעון לא אמר אלא אם באו דיעבד אבל לכתחלה לא אמר דקלישא קדושה דידהו ומשום הכי קרי להן ממונו ומצי מזבין להו ואם איתא הא דאמרת דסבר ר' יוסי הגלילי כי אמינא ממונו הוא מחיים לישני רבינא הא ר' יוסי הגלילי כטעמיה. והא דתנן בכור מוכרין אותו תמים חי כו' ואוקמה רב נחמן בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים לית להו לכהנים זכייה בהו לרבנן ופרקי' הכי לא תימא כי אמר ר' יוסי מחיים אלא הכי קאמר אפילו תימא ר' יוסי הגלילי ושאני מתנות כהונה דמשלחן גבוה קא זכו.

דף יג.

לפיכך אינו ממונם וכי קאמר ר' יוסי הגלילי בקדשים קלים שלו כגון זבחי שלמים שלו. גופה ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי פי' לרבות כל קדשים קלים בן עזאי אומר לרבות שלמים. ואמרי' בן עזאי למעוטי מאי אילימא למעוטי בכור שאינו ממונו השתא שלמים שטעונין סמיכה ונסכין ותנופת חזה ושוק אמרת ממוניה הוא בכור מיבעיא.

אמר ר' יוחנן למעוטי מעשר וכדתניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר הוא אוקמוה בתחלת תמורה בבעל מום.

במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר כלל כו' רבינא מתני אסיפא אבא יוסי בן דוסתאי אמר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד למעוטי מאי אילימא למעוטי שלמים כו' ואוקמ' ר' יוחנן למעוטי מעשר וכדתניא וכו' ועלתה בקשיא.

רבא אמר מאי שאין בהן מעילה שאין בהם דין מעילה ומאי [נינהו] נכסי הדיוט. ואקשי' עליה וליתני נכסין של הדיוט קשיא.
אמר רבא שלמים שהזיקו לדברי ר' יוסי הגלילי גובה מבשרן ולא מאימוריהן כו' כיון שאמר קדשים קלים ממון בעלים הן והמזיקן חייב לשלם הוצרך לומר כך אם הזיקו הן חייבין פי' שור של שלמים שחבל בשור של חולין בק' כספים חצי הנזק נ' כספים יכול למימר ליה המזיק תרי שותפי אנן בהא תורא בשרא דידי ותרבא דהקדש אנא משלימנא לך מן הבשר מנתא דמטי לי לפום חושבנא ודהקדש מטי לך או דלמא מצי אמר ליה נ' זוזי כולהו מבשרא משתלמנא דהא לא יכילנא לאשתלומי מן האימורין דלגבוה סלקי שקילנא כל קבל מנתא דמטי להו לאימורין לשלומי מבשרא ואי לא שוה הב לי בשרא אחרינא דהא את מתכפר באימורין.
ואמרי אליבא דמאן אמרה רבא להא שמעתא דשלמים שהזיקו כו' אי אליבא דרבנן פשוטה היא.
אי אליבא דר' נתן פשוטה היא וחלוקתם בפ' שור שנגח את הפרה בסופו ואני עתיד לפרשו שם באר היטב.

דף יג:

אמר רבא תודה שהזיקה ובא הניזק להשתלם מבשרה מי יביא הלחם המתנדב חייב להביא לחמה דחיובא עליה רמיא או דלמא לחמה הכשירה דזיבחא הוא והרוצה להכשיר הזבח לאכול הבשר והוא הניזק עליו להביא לחמה ואסיקנא המתנדב חייב דלחם חיוב בעלים הוא. כתב גאון זצ"ל אשכחן נוסחא עתיקתא בהאי לישנא אמר רבא תודה שהזיקה לר' יוסי הגלילי משתלם חצי נזק מבשרה אבל לא מאימוריה והניזק אוכל בשר ומתכפר מביא לחמה היינו קמייתא דרבא סיפא איצטריכא ליה מאי דתימא לימא ליה מזיק את אכלתא בישרא אנא אייתי לחמא קמ"ל דאמר ליה הניזק לחם למאי אתי ליה לכפרה אני מי אית לי כפרה בגווה.
נכסין של בני ברית למעוטי דעובד כוכבים כו' נכסים המיוחדין למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק.
במתניתא תנא למעוטי דהפקר וכגון שקדם אחד וזכה בו. רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש או הפקיר. ואסיקנא בעינן עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד.
חוץ מרשות המיוחדת למזיק דיכיל למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי.

ורשות הניזק והמזיק. אמר רב חסדא אמר אבימי חצר השותפין חייב בה על השן ועל הרגל והכי קאמר כו' ר' אלעזר אמר פטור בה על השן ועל הרגל והכי קאמר כו' כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן אלא לרב לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר כשהזיק חב המזיק להביא שומר חנם והשואל שומר שכר והשוכר דאזיק תורא דמשאיל לתורא דהני וכגון דקבילו עלייהו נטירותא דגופיה ולא קבילו עלייהו נטירותא דנזקין דמרי תורא משלם לשומרין תם חצי נזק ומועד נזק שלם ואם קיבלו עליהן גם שמירת ניזקין בעל השור פטור דיכול למימר להו אילו אזיק לאחריני אתון בעיתו לשלומי השתא דאזיק לתורא דידכו בעינא לשלומי לכו.

דף יד.

וכיון שקיבלו השומרים שמירת ניזקין נפרץ ביום ויצתה חייבין השומרים נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור. ואקשינן על ר' אלעזר הא דתני ר' יוסף חצר השותפין והפונדק חייב בה על השן ועל הרגל ופריק במיוחדת לזה ולזה לפירות ולא לשוורים דאי לא תימא הכי הא דתניא ד' כללות היה ר' שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל. למזיק ולא לניזק פטור בכל. לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל. קתני מיהא פטור בה על השן ועל הרגל קשיין אהדדי. אלא הא דתני ר' שמעון בחצר המיוחדת לשניהן בין לפירות בין לשוורים והא דתני ר' יוסף בחצר המיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים ופשוטה היא. ואמרינן כיון דשנית להו למתניתא שני נמי לאמוראי ואימא ר' חסדא דחייב על השן ועל הרגל בחצר המיוחדת לפירות ולא לשוורים ור' אלעזר דפטר בחצר המיוחדת לשתיהן לפירות ולשוורים.

ואם תמצא לומר פליגי בקשיא דר' זירא דאמר כיון דמיוחדת לפירות הא בעינא ובער בשדה אחר וליכא. ופריק אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה. ר' אלעזר כר' זירא ורב חסדא כאביי. גופא ד' כללות היה ר"ש בן ר' אלעזר אומר כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל דייקינן מדלא קתני חייב על הכל דמשמע על קרן ועל השן ועל הרגל אלא קתני חייב (על) בכל דמשמע בכל הנזק שמעינן מינה דלר' טרפון היא דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם והא דר' טרפון בפרק כיצד. ודייקינן תוב מסיפא דקתני לא לזה ולא לזה אלא דחד מינייהו והוא דניזק וקתני תם משלם חצי נזק רישא ר' טרפון וסיפא רבנן אין האמר ליה שמואל לר' יהודה שבוק מתני' ותא בתראי פירושו בשמועה שאחרי זאת כו' ובא רבינא ותירצה הכי כגון חצר המיוחדת לפירות

לאחד ולשניהן לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק לבדו ולגבי קרן הויא לה רשות הרבים. ואקשי' עליה אי הכי ד' כללות ג' הוו לניזק ולא למזיק חייב בכל למזיק ולא לניזק פטור בכל.
לזה לפירות חייב בכל ולשניהן לשוורים תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם הנה ג' דינים. ופריק ג' כללות בד' מקומות כלומר לזה לפירות ולזה לשוורים שני מקומות הן:

דף יד:

מתני' שום כסף כו' אמר ר' יהודה שום כסף זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דתנו רבנן פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא זו בזו אלא שמין אותן בדמים ש"מ דכל בלא שומא לא גמר ומקני וכן הדין המחליף פרה בחמור וכיוצא בו וכן הדין במקח וממכר לא קנה אלא אם עשאן דמים. שוה כסף כדתניא שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואם קדם ותפס מטלטלין ב"ד גובין לו מהן. אוקימ' ביתמי ואם קדם ותפס מטלטלי מחיים ב"ד גובין לו מהן והא דרב אשי דאמר שוה כסף ולא כסף פירוש איזהו דבר שהוא שוה כסף והוא עצמו אינו כסף זה קרקע אבל עבדים ושפחות וכיוצא בהן כולן כסף הן ולא מיתוקמא בפני ב"ד [אלא] פרט לב"ד הדיוטות.

דף טו.

על פי עדים פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור ולמאן דאמר חייב משני סיפא איצטריכא ותני רישא אטו סיפא.
בני חורין למעוטי עבדים. בני ברית למעוטי נכרים. וצריכא כו'. והנשים בכלל הנזק.
מנהני מילי ופשטינן דמאוריי' השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ולכל דינין שבתורה ולכל מיתות שבתורה וצריכין כו'.
והניזק והמזיק בתשלומין. איתמר רב פפא אמר פלגי ניזקא ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי פי' לאו בחזקת שמורין אלא צריכין שומר לשומרם וכיון שלא שמרם יש מן הדין לשלם מה שהזיק ורחמנא חס עליה דאכתי לא אייעד תוריה. רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגי נזקא קנסא סתם שוורים בחזקת שימור קיימי כלומר כשמורין הן אינם צריכים שומר לשמרם כי כי [הן בני] תרבות ולא הזהירה התורה לשמור אלא המועד שנאמר בו ולא ישמרנו בעליו ובדין דלא לישלם כלל ורחמנא קנסיה כי היכי דניטריה לתוריה.

תנן הניזק והמזיק בתשלומין קשיא למ"ד קנסא הלא הוא אמר קנסא קנס רחמנא המזיק למיהב פלגי ניזקא לניזק דמדינא לא מיחייב מידי והיאך תנן כי המזיק גם הניזק משלם השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתא. ופריק כי קתני דניזק איתיה בתשלומין בפחת נבילה. פי' כגון שנגח שור ששוה מאתים לשור שוה מאתים והנבילה יפה ק' זוז נמצא הנזק ק' זוז שחייב המזיק לשלם לניזק נ' זוז וזהו האמור ומכרו את השור החי וחצו את כספו של מת כלומר הנזק החי במת. ואם היתה הנבילה שוה בשעת נגיחתו (לה) ק' זוז ועכשיו בשעת התשלומין שוה פ' זוז הנה פחתה הנבילה כ' זוז זו הפחיתה על הניזק היא וזהו ששנינו הניזק איתיה בתשלומין.
ואקשי' פחת נבילה תנינא תשלומי נזק מלמד שבעלים מטפלין בנבילה. ופרק' חדא בתם וחדא במועד וצריכא כו'.
ת"ש מה בין תם למועד אלא שתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא דפלגי נזקא קנסא ליתני נמי הא.
תם אינו משלם על פי עצמו דהא לדברי הכל היכא דליכא סהדי מודה בקנס פטור.
ופרקי' תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר. שייר חצי כופר דתנן שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כופר ותם פטור מן הכופר.
אי משום הא לאו שיורא היא הא דתנינן לקמן מה בין תם למועד כו' ר' יוסי הגלילי היא דסבר תם משלם חצי כופר.

דף טו:

ת"ש זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אין משלם על פי עצמו. פי' כגון תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' שהן קנס אינו משלם על פי עצמו מאי לאו הא פחות ממה שהזיק משלם מפי עצמו וש"מ חצי נזק ממון הוא.
ופריק לא כמה שהזיק כגון המועד שמשלם נזק שלם ודאי זה ממון הוא ומשלם על פי עצמו אבל פחות לא.
ואקשי' אי הכי היה לו לתנא לשנות כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו דמשמע יתר כעין כפל וכיוצא בו ומשמע פחות והוא חצי נזק וכיון דלא קתני הכי שמעינן מינה דפחות ממה שהזיק ממונא הוא ומשלם על פי עצמו. ועלתה בתיובתא לרב הונא והלכתא פלגי נזקא קנסא.
ומתמהינן תיובתא והלכתא כלומר מאן דאיתותב הלכתא כוותיה. ופרק בלא עיונא הוא דכיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ומשלם על פי עצמו

לפיכך לא מיתני בה כמה שהזיק. השתא דאמר פלגי נזקא קנסא כלבא דאכל אימרא ושונרא דאכל תרנגולא משונה היא ולא מגבינן בבבל דקיימא לן אין גובין קנס בבבל ואם תפס ניזק לא מפקינן ואם אמר אזמנוה לדינא בארעא דישראל מזמנין ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה ובין כך ובין כך משמתינן ליה לסלוקי הזיקא מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב בתוך ביתו וכו':

דף טז.

מתני' ה' תמים וחמשה כו' ושקלינן וטרינן בהא מתני' ולא מתוקמא שפיר ותירצה רבינא הכי חסורי מיחסרא והכי קתני ה' תמים הן ואין משלמין אלא חצי נזק ואלו הן נגיחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה.

ואם הועדו חמשתן מועדין לשלם נזק שלם מן העליה ושן ורגל מתחילתן מועדין הן השן בראוי לה והרגל לשבר בדרך הילוכה ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן והאדם המזיק ויש מועדין כיוצא באלו הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס. תניא נמי הכי חמשה תמים הן כו'.

ולא לרבות אמר ר' אלעזר אינו מועד לרבות על פכין גדולים ומשונה הוא ומשלם חצי נזק אבל על פכים קטנים אורחיה הוא ונזק שלם משלם. ואמרינן נימא מסייעא ליה בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים.

ודחי' דלמא מן הצד היא אורחיה דהוא חיכוך מתהפכת כעין חיכוך שדרך הבהמה להתחכך בצדדיה אבל לרבות על הכלים לא.

ואסיק' איכא דרמי להו מירמא ופריק ר' אלעזר מתני' דתני תם בפכין גדולים מתניתא דתני מועדת בפכין קטנים:

מפירוקיה דרב יוסף שמעינן דנפרזא וצבוע תרווייהו אפא נינהו מיהו נפרזא שם הנקבה וצבוע שם הזכר. ירושלמי בשבת פ"א (הל"ג) ר' יוסי ב"ר בון בשם ר' זביד אחת לשבע הקב"ה מחליף עולמו ממוחו דרישא מתעבד עקרב ודמעיא סממא תולעתא דסוסיא מתעבדא אורעי. ודתורתא מתעבדא דברי עכברא דטורא מתעביד חזיר בר. שיזרתא דנונא מתעבדא נדל.

דתניא צבוע זכר לאחר ז' שנים נעשה ערפד ערפד לאחר ז' שנים נעשה קימוש. קימוש לאחר ז' שנים נעשה חיה ויש אומרים חוח חוח לאחר ז' שנים נעשה שד שדרו של אדם לאחר ז' שנים נעשה נחש והני מילי בההוא דלא כרע במודים.

דף טז:

אמר מר רבי אלעזר אומר אף הנחש ומקשי' קיימא לן דלא קתני אף אלא דהוא מודה על קמייתא. והתנן ר' אלעזר אומר בזמן שהן תרבות אין מועדין הא אם אינן תרבות מועדין הן. ופרקי' תני הנחש כדתנן והנחש מועד לעולם.

אמר שמואל ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור. טרף ואכל חייב. פי' אם הכה זה הארי הבהמה בידיו ומתה באירוס שלו אכלה פטור שכן דרכו בעת שרוצה לאכול וקיימא לן שן ברשות הרבים פטור. אבל אם טרף בפיו ובשיניו והמית הבהמה חייב ואע"פ שאחרי כן אוכל ויושב ששינה ודינו כדין הקרן ברשות הרבים דבהדיא תנינן דרך הארי לדרוס ודרך הזאב לטרוף. דתניא (בבא מציעא צג ע"ב) רועה שהניח עדרו ובא זאב וטרף ארי ודרס כו' ואקשינן על שמואל והכתי' אריה טורף בדי גורותיו ופירק בשביל גורותיו כלומר אין רצונו לאכול אלא להמית ולהאכיל לבניו. וכן שאר הפסוק.

והתניא וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה ואכלה משלם נזק שלם.

ופירק ר' נחמן בר יצחק טרפה והניחה ונמלכה ודרסה ואכלה משלם נזק שלם.

רבינא אמר כי אמר שמואל בארי תרבות ונדחת ואמר אלא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמר לאו אורחיה הוא ומשונה הוא. ואקשינן והא קיימא לן משונה בחצר הניזק לרבנן חצי נזק. ופריק דאייעד. ותוב אקשינן עליה אי הכי הא דקתני לה גבי תולדה דשן ותנינן בכיצד השן מועדת ת"ר כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה כו' גבי תולדה דקרן בעי למיתניה קשיא.

פיס [מתני'] מה בין תם למועד שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם ומן העלייה. מה עלייה אמר רבי אלעזר מעולה שבנכסיו.

במעלה קברי בית דוד אמר ר' אלעזר אצל המעולין שבמשפחה ומאי נינהו דוד ושלמה.

דף יז.

וכבוד עשו לו במותו (אמר רב) זה חזקיה מלך יהודה שהושיבו ישיבה על קברו. ואינו דבר גדול להושיב ישיבה בקבר אדם גדול ותפילין בראשיהן ור' נחמיה אמר שהושיבו ספר תורה על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה. והאידנא מפקינן ומנחינן קיים לא אמרינן. פי' חלוצי כתף כך שמענו שמוציא יד אחד מבית הצואר שלא ממקום הקרע כדי שיהא הקרע ברור ונמצא הכתף חלוץ מן החלוק. ר' יוחנן קיים אמרינן לימד לא אמרינן. והא אמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה.

ופרקי' לא קשיא למיגמר הוא תלמוד גדול שהתלמוד מביאו לידי מעשה לאגמורי הוא לאחריני מעשה גדול. ש"מ דלמיגמר הוא ולאיעסוקי קמיה רביה טפי עדיף וקדים על לאגמורי הוא לאחריני.
אמר ר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים. והן יוסף וישששכר:
הדרן עלך ארבעה אבות.
כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה הבהמה מועדת להלך כדרכה כו' מקשי רבינא היינו רגל היינו בהמה. ופריק ליה רבא תנא הרגל שהיא אב וקתני הבהמה תולדות.

דף יז:

אלא מעתה סיפא דקתני השן מועדת והבהמה מועדת כו' פי' בשלמא גבי רגל מפרש בעיטה והיא תולדה וקתני לה הכי גבי בהמה ש"מ דמשום תולדות קתני בהמה אלא לגבי שן מאי מן התולדות דשן דקתני בהמה לאתויי תולדה דשן.
ופריק רב אשי רישא שן דחיה סיפא שן דבהמה וכולהו אבות נינהו ושאר השמועה פשוטה היא.
ת"ר הבהמה מועדת להלך לדרכה ולשבר כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה או בשערה דרך הלוכה באיכוף שעליה או בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצווארה וחמור במשאו משלמין נזק שלם.
וצרורות כי אורחייהו כגון שהיה פרה מהלכת וצרורות מנתזין מתחת פרסותיה וחזיר נובר באשפה והתיז והזיק משלמין חצי נזק. סומכוס אומר צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם נזק שלם.
ת"ר תרנגולין שהיו מהדסין בעיסה או על גבי פירות וטינפו או ניקרו משלם נזק שלם. העלו עפר או צרורות חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם.
תניא אידך תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהם נזק שלם. ברוח שבכנפיהם חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם. וליתא לסומכוס דתניא תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצאתה רוח מתחת כנפיו ושברה כלים משלם חצי נזק וסתמא כרבנן.
אמר רבא במסקנא לעולם כחו כגופו דמי חצי נזק דצרורות הלכתא גמירי לה.
אמר רבא כל שבזב טמא בנזקים משלם נזק שלם. וכל שבזב טהור בנזקין חצי נזק. ואמר רב אשי הא שמעתא דרבא בע"ז פרק ר' ישמעאל בסופו בהאי לישנא אמר רב אשי כל שבזב טמא בנכרי עושה יין נסך. כל שבזב טהור בנכרי אינו עושה יין נסך מכאן אר"ש

בן לקיש קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור וזהו ששנינו במשנתינו [זבים ספ"ג] טהור מכה את הטמא טהור. אבל קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא כדתנן וטמא שמכה את הטהור טמא וכן אם זרק זב חפץ ונגע בטהור טהור דתנן [שם פ"ד] זב שהקיש על כסוסטרא ונפל ככר של תרומה טהור. ורבא קיימא ליה דכחו כגופו דמי. ומדחזינן דמותיב רב חייא בר אשי לרב אשי נטל החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והתירו ודייקינן מדקתני בחמתו בחמתו דשרי הא שלא בחמתו אסור וכי האי גונא בזב טהור. ופריק כגון דאזיל מיניה מיניה. אחר"י שפת"חנו ד"רך למבי"נים נחזו"ר לפר"ש שמו"עתנו אקשינן על רבא וכי צרורות אתא לאשמועינן כל שבזב טמא דבר ידוע הוא כל נגיעה כל נגיעה של זב טמא תנינא בהדיא כיוצא בו בנזקין בין הזיקה בגופה בין בשערה בין בשליף שעליה כל שהוא מכוחה נזק שלם. לא נשאר אלא כגון ההקשה שמקיש הזב ונפל ככר של תרומה שהוא טהור וכו' תניא [תוספתא דזבים פ"ד ובעירובין דף לה] זה הכלל הבאין מכח רעדה טהורין מכח הסטה טמאין כך בנזקין צרורות הניתזין מכח הליכת הבהמה חצי נזק גם שנינו זה.

ופרקי' לא עגלה מושכת אתא לאשמועינן כלומר כשם שהזב היושב בספינה כדתנן [זבים פ"ג] הזב והטהור שישבו בספינה או באסדה או שרכבו על גבי בהמה אע"פ שאין בגדיהן נוגעים הרי אלו טמאין כיוצא בו היושב בעגלה המושכת עם הזב טמא כך אם היו בעגלה מושכת כלים ונשברו חייב היושב בעגלה לשלם נזק שלם. ד"א עגלה מושכת בבהמה בשליף שעליה כשם שזה נזק שלם כך זה נזק שלם.

תניא כותיה דרבא הרגל מועדת לשבר עד ועגלה מושכת משלמין נזק שלם.

תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם.

בעי רבא דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינן וגופו הוא או דילמא בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו.

תפשוט ליה מדרבה דאמר זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר. ואמרינן לרבה פשיטא ליה ולרבא מבעיא ליה ואמרי' ת"ש הידוס אינו מועד כו'. ופשוטה היא.

דף יח.

ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם. ואוקימנא דמאוס בלישה דלאו משונה ובדלי פשיט רב ביבי דקאזיל מיניה מיניה פי' מיניה (דדלי) כי התרנגול מנקר בלישה שבחבל ומגלגל הדלי עמו והקישו לאבן ונשבר

הדלי ונפסק החבל בחיטוטו כהאי גוונא משלם נזק שלם דהכי ודאי בגופם הזיקו את הדלי ולא בכוחם אבל אם נפסק החבל שלא מחמת חיטוטו ונפל הדלי ונשבר זה דין צרורות הוא וחצי נזק הוא דמשלם ואמרי' כי האי גוונא כגון דקאזיל מיניה מיניה בע"ז פ' ר' ישמעאל ובין בזה בין בזה אחד הוא. ובעיא דרבא לא איפשיטא ודינא כדין תיקו. בעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה. ת"ש כלב שנטל את החררה והלך לגדיש אכל את החררה והדליק לגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק. על הגדיש חצי [נזק] מ"ט משום דהוו להו צרורות ותני עלה פי' תני בברייתא ועל הגדיש משלם חצי נזק מגופו. ש"מ מגופו משלם. ואקשי' אי הכי לר' אלעזר דאמר (על הגדיש) נזק שלם מגופו. והא דר' אלעזר לא אשכחנן לה בהדיא היכא איתמרא מיהו מסתברא דבגדיש מיירי.

ופרקי' אלא כגון דשני בהא גחלת. פי' דאדייה אדיוה ור' אלעזר סבר לה כר' טרפון דאמר משונה [קרן] בחצר הניזק נזק שלם. ודחי' לה ואמר ולא היא אלא ר' אלעזר סבר לה כסומכוס דסבר צרורות נזק שלם.

וסבר לה כר' יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת וכי קתני מגופו לדברי הכל לרבנן פשוטה היא ולר' אלעזר מצד תמות בלחוד קתני מגופו והחצי שהוא מועד מן העלייה כר' יהודה. והא דרבי יהודה בסוף פ' שור שנגח ד' וה' שוורים הלכה קשרו בעליו כו' עד ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור (גמ') אמר רב אדא בר אהבה לא פטר ר' יהודה אלא צד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת.

דף יח:

ודחי' רב חמא להאי סברא ואמר אימור דשמעת ליה לרב יהודה האי סברא בקרן (ליה) [דשייכא ביה] תמות ומועדות אבל בשן ואש דמועדין מתחילתן הן (אין) [מי] יש בהן צרורות אלא האי כלב כגון דאייעד פי' שעשה זה הכלב ג' פעמים כך נטל חררה והלך ואכלה על גבי הגדיש והדליק הגדיש ור' אלעזר סבר אע"פ שהן כצרורות מועד הוי ורבנן סברי כי האי גוונא לא הוי מועד.

ואמר אלא הא דבעי (רבה) [רבא] יש העדאה לצרורות אי לא כו' אמר לך (רבה) [רבא] כי קמיבעי לי יש העדאה לצרורות אי לא אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין רבנן דאמרי חצי נזק ובין ר' אלעזר דאמר נזק שלם כסומכוס סבירא להו דאמר צרורות כי אורחייהו נזק שלם. ומתולדות דקרן מוקמי להו והכא בדשני הכלב ולא אייעד ורבנן

כרבנן ור' אלעזר כר"ט דאמר משונה [קרן] בחצר הניזק נזק שלם. ומקשינן עלה אימור דאמר ר' טרפון במשונה נזק שלם מגופו מי שמעת ליה דאמרת ר' אלעזר כר' טרפון.
ומהדרינן אין מהיכא קמייתי לה מקרן ברשות הרבים והכי קאמר ומה קרן שמתחלת חצי נזק חייב במשונה שן ורגל שמתחלתן נזק שלם אינו דין שחייבין במשונה דיו לשן ורגל הבאין מן הדין להיות כקרן הנדון. מה קרן במשונה מגופו משלם אף שן ורגל במשונה מגופו. ומקשי' והא ר' טרפון לית ליה [דיו]. ופרקינן כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו כגון שדן זה בנזק שלם וזה בחצי נזק.
וא"ת דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה קרן חצי נזק אף שן ורגל חצי נזק כי עקר הדין שהקרן קל מפני שמשלם חצי נזק ושן ורגל חמורין שמשלמין נזק שלם ואם תעמיד זה חצי וזה חצי אין אחד מהן חמור על חברו ונתפרך הקל וחומר אבל אם תדין דיו לבא מן הדין להיות כנדון לא מיפריך ק"ו אית ליה ולשלם מגופו לא איפריך ק"ו ואסיקנא לשמעתא בתחלת ד' אבות נזיקין הא דבעי (רבה) [רבא] חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה לרב פפא פשיט' ליה דמן העלייה משלם.
גופא בעי (רבה) [רבא] יש העדאה לצרורות אי לא ת"ש הידוס אינו מועד וי"א הרי זה מועד ואוקים הידוס והתיזו צרורות ש"מ חלוקה ודחינן לה ואמר לעולם בדלא אייעד ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי.
ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה (ר') [רב] יהודה אומר נזק שלם ור' אלעזר אומר חצי נזק מאי לאו דעביד ג' פעמים ובהא קמפלגי ר' יהודה סבר יש העדאה ור' אלעזר סבר אין העדאה ודחינן לא בחדא זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי גללים משונה היא ופרק דדחיק ליה עלמא כלומר היה דחוק ונתזו הגללים בתוך העיסה כגון זה אינו שינוי כדבעי' למימר לקמן היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה וכו'.
ולימא ר' יהודה הלכה כסומכוס ור' אלעזר הלכה כרבנן. גללים איצטריכא לה סד"א הואיל ובתר גופא גרירא כי גופא דמיא קמ"ל דכצרורות הן.
ת"ש דתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם.

דף יט.

ואמרי בי רב (שור) [סוס] שצנף וחמור שנער ושבר את הכלים משלמין חצי נזק מאי לאו כגון דעבד ג' פעמים וכו' ודחינן לא בחדא זימנא וכו' והא משונה היא דשדו ביה

בזרני פי' כגון שהיו זרעונין בכלי והכניס העוף ראשו בתוכו ואכלן שאינה משונה אלא כך דרכו.
בעי רב אשי צרורות כי אורחייהו הא קיימא לן הלכתא חצי נזק יש שינוי בצרורות ואם ישנה לא יתחייב אלא חצי של חצי הנזק שהוא רביע לכל הנזק או אין שינוי ועלתה בתיקו. וכן בעא עוד רב אשי כח כחו לסומכוס דאמר צרורות נזק שלם מוקים לה בכוחו והא דגמירא לך הלכתא צרורות חצי נזק גם הוא גמיר הלכתא דא ומוקים לה בכח כחו או דלמא לא גמיר הלכתא ועלתה גם זו בתיקו.
פי' כח כחו כגון שהיה פרה מהלכת ונתזה צרור מתחת רגליה ושברה כלים זה כחה אבל אם נתז עוד שבר מן הכלי ונפל על כלי אחר ושברו זו היא כחו כחו.
פיס' היתה מבעטת או שהיו צרורות וכו' איבעיא להו מתני' היכי פירושא היתה מבעטת והזיקה בבעיטה דהיא תולדה דקרן וצרורות כי אורחייהו ובתרוייהו חצי נזק ורבנן היא או דלמא היתה מבעטת והזיקה בבעיטה שהיא תולדה דקרן אי נמי צרורות בבעיטה חצי נזק הא צרורות כי אורחייהו נזק שלם ומתני' רבנן היא.
ת"ש מסיפא דמתני' דרסה על כלי ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון חצי נזק ואי סומכוס מי אית ליה חצי נזק פי' דרסה על כלי ושברתו קיימא לן רגל ברשות הניזק נזק שלם אבל אם נתז מכח דריסתה השבר ההוא ונפל על כלי אחר ושברו דהיינו צרורות כי אורחייהו חצי נזק ש"מ מתני' רבנן היא דלסומכוס לית ליה חצי נזק.
וכי תימא הא דתני דרסה לאו דרסה על הכלי ממש אלא דרסה על אבן והלכה ונפלה האבן מכח דריסתה על כלי ושברתו ועוד נתז שבר מן הכלי בעת שבירתו ונפל על כלי אחר ושברו שנמצא הכלי הראשון נשבר מכחה ולפיכך משלם נזק שלם ושני מכח כחה לפיכך חצי נזק אלא הא דבעא רב אשי כו' ואמרי' רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי היתה מבעטת והזיקה בבעיטה וצרורות כי אורחייהו בתרוייהו חצי נזק.
הא צרורות מחמת ביעוט חציו של חצי שהוא רביע של נזק ויש שינוי לצרורות וכל דין משונה לשלם חצי מה שמשלם כדרכה או דלמא היתה מבעטת כו' ועלתה בתיקו.
בעי ר' אבא בר ממל היתה מהלכת במקום צרורות שאי אפשר לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה מהו כיון דלא אפשר לסגויי אא"כ מנתזת אורחה הוא ורגל ברשות הניזק נזק שלם משלם או דלמא השתא מיהת מחמת ביעוט נתזן וצרורות נינהו ועלתה בתיקו. וכל הני שמעתתא דסלקא להו בתיקו קיימא לן דממונא לקולא ולא מפקינן.

בעי ר' ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברשות הרבים והתיזה מהו לקרן מדמינן ליה וחייב לשלם או דלמא תולדה דרגל היא והרגל ברה"ר פטורה. אמר ליה תולדה דרגל היא פשט ליה כרבא דאמר בריש פירקין קמא צרורות תולדה דרגל הן ופטורה ברה"ר. תוב בעא מיניה התיזה ברשות הרבים והלך הצרור והזיק ברשות היחיד מהו.
אמר ליה עקירה אין כאן הנחה יש כאן כלומר במקום העקירה רשות הרבים ופטורה וכיון שאין חייב על העקירה בהנחה לא איכפת לן היכא היא. ואותיב עליה והדר ביה ואמר ליה הדרי בי. ש"מ:

דף יט:

ת"ר התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד חייב וזה שאמר ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק לא ברשות היחיד ולא ברשות הרבים אוקימנא אקרן כרבנן ולא כר' טרפון.
כשכשה בזנבה והזיקה כרגל דמי דהא אורחא היא וברשות הרבים פטורה כי מבעיא לן כשכוש יתירא. וכן כשכוש באמתו הני תרי איבעיין ולא ולא איפשיטן:
מתני' התרנגולין מועדין להלך כדרכן. ולשבר וכו' אוקימנא למתני' דאדייה אדויי פי' שדידה התרנגול את הכלי בדליל שברגלו ושברו שהיא משונה בחצר הניזק שישלם בעל התרנגול חצי נזק כרבנן.
דליל הפקר אמר רב הונא נקשר מאליו ברגלי התרנגול ודידה ושיבר כלי פטור בעל התרנגול מאי טעמא דכתיב כי יכרה איש בור ולא שור בור וזה הבור תרנגול עשאו.
קשרו אדם ברגלי התרנגול ודידה ושיבר כלים חייב הקושרו מאי טעמא אמר רב הונא בר מנוח משום בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה וקיי"ל בבור נזק שלם:
מתני' כיצד השן מועדת לאכול כו' ת"ר בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה ושתתה משקין הראוין לה משלמת נזק שלם. וכן פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינין וכלב שלקק שמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמין נזק שלם.
וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלמין נזק שלם.
דייק רב פפא מהא דקתני פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינין וחזיר שאכל בשר. ואמר השתא דאמר כל מידי דלא אורחיה ואכלה על ידי הדחק שמה אכילה.
שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכל ביניתא משלם נזק שלם.
ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא חתך בשיניו הסל חייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם שהשן ברשות הניזק נזק שלם משלם ואסלא חצי נזק דמשונה היא. ורמינן עליה אכלה פת ובשר ותבשיל משלמין חצי נזק. ופרקי' מתני' בחיה כגון ארי שאין דרכו

לאכול פת. ואקשי' אי חיה (אי) [הא] בשר אורחיה היא. ואוקימנא בשר צלי או כגון צבי שאין דרכו לאכול בשר. פי' פתותא פת (פתיתה) [פתותה] בתוך המרק.

דף כ.

ההוא ברחא פי' איל וי"א שעיר עזים דחזא לפתא אפומא דדנא סריך סליק אכל ללפתא ותבריה לדנא חייביה רבא לתרויהו נזק שלם מאי טעמא כיון דאורחי' לאכול לפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק.

אמר אילפא בהמה ברשות הרבים פשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה חייבת מ"ט גבי חברתה כחצר הניזק דמי לימא מסייעא ליה כו' ונדחת. אמר ר' הושעיה בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה דאורחה הוא ושן ברשות הרבים פטורה.

עמדה ואכלה חייבת ותרצה רבא בקופצת ואוכלת ממקום גבוה שאינו חשוב כרה"ר שאינה יכולה לאכול כשהיא מהלכת וכיון שלא שימרה בעלה וקפצה ואכלה חייבת אבל אם היה נמוך אפי' עמדה ואכלה פטורה דהיינו אורחה.

בעי ר' זירא מתגלגל מהו כגון דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים לרשות היחיד מאי בתר עקירה אזלינן ופטור או בתר הזיקה וחייב.

ת"ש דתני ר' חייא משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ כו'. ודחי' לה ומתרצינן לה הכי אימא על מה שבפנים חייבת על מה שבחוץ פטורה. איבעית אימא בפתילה דאספסתא דנקראין דרזי כלומר אינו שעורין וכיוצא בהן אלא אספסתא ומוטלת כשלדא בפנים ובחוץ מה שבפנים רשות הניזק וחייב. מה שבחוץ רשות הרבים ופטורה. ובעיא דר' זירא לא איפשיטא ודינה כדין תיקו:

מתני' אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק. חלקו רב ושמואל בסיפא דמתני' דקתני אבל ברשות הרבים פטור רב אמר אכולהו פירות ירקות כסות וכלים כולם דינם שוה ברה"ר פטור מאי טעמא כי זה שהניח כליו וכסותו ברה"ר שינה שאין דרך בני אדם להניחם בדרכים ואם באת הבהמה ושינת ואכלתן שלא כדרך הבהמות פטורה.

ושמואל אמר אין שן ורגל פטורין ברשות הרבים אלא בפירות וירקות שכן דרכן אבל אכלה כסות וכלים כקרן דייניגן ליה שהוא שינוי וחייב ברה"ר. פיסקא וקיימ' לן כשמואל ולא עוד אלא דר' יוחנן קאי כותיה ואע"ג דריש לקיש קאי כרב דבריו דחוין הן. אבל בשתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. רבוצה במהלכת חייבת קיי"ל כותי' דהא ר' יוחנן מודה ליה ומפרש כסות וכלים עביד איניש דמנח ברה"ר ומתפחי והמניח אין אומר ששינה שכגון זה אינו שינוי בהמה

לאו אורחה למרבץ ברשות הרבים ורבא נמי דהוא בתרא מחייב אפי' בביעוט מהלכת ברבוצה כדבעינן למימר לקמן (דף כד ע"ב) פיס' ואם נהנית משלמת מה שנהנית וכמה רבה אמר דמי עמיר תניא כותי' ר"ש אומר אינה משלמ' אלא דמי עמיר בלבד. רבא אמר דמי שעורין בזול. תניא כותיה כיצד משלמת מה שנהנית אכלה קב או קבים אין אומר משלם דמיהם אלא אומדין כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטים או דבר רע לה פטור:

ירושלמי רב אמר אכלה שעורין משלם תבן. וכיון דתניא כתרווייהו ורבה רבו של רבא קיימ' לן כותיה. הא דאמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא כו' דברין פשוטין הן חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר פטור דהא זה לא נהנה שכן כל מקום ששוכן אינו נותן שכר מפני שהוא חשוב ונשוא פנים ומבקשים הכל לדור אצלם בלא שכירות.

דף כ:

וזה לא חיסר שאינה עומדת לשכירות חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר איבעיא להו ובתר דשמיש רב חסדא כתלמיד לרב לרמי בר חמא פשטיה ליה מהא דתנן אם נהנית משלמת מה שנהנית. ודחי' לה ואמרי' ולא היא בעיין זה נהנה וזה לא חיסר ומתני' זה נהנה וזה חיסר. והא דתנן במעילה נטל אבן או קורה של הקדש בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה ואמר שמואל והוא שהניחה על פי ארובה שאם רצה נוטלה אבל אם בנאה בתוך הבית חייב מיד. ודייק ר' אבהו מדברי שמואל ואמר זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ושמע לי' ר' יוחנן ושתק קבעה בשמיה ולא היא אלא דשתיק ליה משום דלא אשגח ביה דסבר לה כדרבה דאמר שכירות הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי וחייב ובהדיוט שלא מדעת קיימא לן חצר דלא קיימא לאגרא פטור שנאמר ושאיה יוכת שער.

דף כא.

השוכר בית מראובן ונמצא אותו הבית כי לשמעון הוא משלם הדר בו שכירות לשמעון וכן השוכר בית מבעלי העיר ונמצאו בעלים משלם השכירות לבעליו.

ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי ואגביה רב נחמן לאפדניה מיניה להשתלם השכירות ממנו. לימא קסבר הדר בחצר חבירו בלא דעתו צריך להעלות שכר לא אלא

משום דמעיקרא קרמנאי הוו יתבי בההוא קילקלתא והוו יהבי ליתמי דבר מועט ואמר ליה ר' נחמן זיל פייסינהו ליתמי לא אשגח ביה ואגבא לאפדנא מיניה:
מתני' מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה. אמר רב ובמחזרת כגון שיש חנויות פתוחות בצדדין של רשות הרבים והיתה מהלכת ומחזרת ראשה וחוטפת בפיה מן הפתחים ואוכלת. ושמואל אמר אפי' מחזרת פטורה ומשלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה כגון דשבקה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה ואותיב רב נחמן עליה דרב ממתני' מפתח החנות משלמת מה שנהנית מאי לאו במחזרת וקתני מה שנהנית אבל מה שהזיקה לא. ופריק מתני' כגון דקיימ' זה פתח החנות בקרן זוית כגון שהיה רחב הרחבה ו' אמות ובמקום אחר ד' אמות ובאותן ב' אמות פתח פתוח לחנות ובה פירות והבהמה בדרך הילוכה פשטה ואכלה מאותו הפתח בלא חזרה והשן ברשות הרבים בלא שינוי פטורה. ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל רב אמר עקמה צוארה ואכלה משלמת מה שהזיקה והתנינן מפתח החנות משלמת מה שנהנית. תיפתר בשהיה חמור טעון גדיים ובשעת עברתן פשטן צואריהן ואכלו מפתח החנות פי' לפי דרכם אכלו הגדיים בלא עקימת הצואר ועל כגון זה שנינו מה שנהנית.
איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי במקצה מקום מרשותו ונתן בו פירות והניחה בהמה רשות הרבים והלכה לה אל הפירות ואכלתם רב אמר פטור כרשות הרבים הוא חשוב ושן ברשות הרבים פטור לרב ואלו חפר בו במקום זה שהקצהו לרשות הרבים כגון שהכניס כותלי חצירו בפנים והניח מחצירו מקום משוה לרשות הרבים בלא מחיצה ונפל באותו הבור שור חייב בעל המקום ההוא שחפר בור באותו מקום כי כחופר בור ברשות הרבים דמו.

דף כא:

ושמואל אמר מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים כי האי גונא חייב שהרי לא הפקירו וכחצירו הוא והשור שאכל פירות באותו מקום שהקצה מרשותו ונפל שמה שור פטור בעל הבור דיכיל למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי ופשטינן לה לעולם אימא לך בור באותו מקום שהקצהו לרשות הרבים פטור דבור ברשותו הוא אי הכי אמאי פטר בו את השן משום דיכיל מרי דתורא למימר ליה לאו כל כמינך דמקרבת לפירך ברשות הרבים ומחייבת לתוראי. ולשמואל אימא לך לעולם בור כי האי גוונא חייב דכרשות הרבים הוא. אי הכי אמאי מחייב בו את השן אמר לך בשלמא בור איכא למימר דלאו אדעתיה אלא פירות מי איכא למימר לאו אדעתיה הא קא חזי להו ואתינן לאוקומה מחזרת כתנאי

ודחי' לה ואמר לא כולי עלמא מחזרת אי כרב אי כשמואל והכא [בהא] פליגי ר"מ ור"י [ס"ל] שן ברשות הניזק הוא שהיא חייבת אבל ברשות הרבים אינה משלמת אלא מה שנהנית ורבי יוסי ור' אלעזר סברי אפי' ברשות הרבים השן חייבת וזה שכתוב ובער בשדה אחר למעוטי ברשות המזיק כגון שהכניס אדם פירות בחצר חבירו ובא שורו של בעל החצר ואכלם שהוא פטור ומתמהינן זה הוצרך שיאמר לימא לי' בעל החצר פירך ברשותאי מאי בעי והדרינן מהא ואמרינן אי דאילפא דמחייב בבהמ' הפושטת צוארה ואוכלת מעל גבי חברתה אי דר' הושעי' דמחייב בעומדת ברה"ר ואוכלת [איכא ביניהו] לר"מ ור' יהודה לא שנא להו (ברשות) בין מתוך הרחבה בין מעל גבי חברתה בין מהלכת בין עומדת ואפי' קופצת הכל ברשות הרבים אינה משלמת אלא מה שנהנית.

ור' יוסי ור' אלעזר אומרים אינה פטורה ברשות הרבים אלא כעין דרכה במקום שמהלכת בלבד אבל אלו כולן חייב:

מתני' הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ותניא נמי הכי כי הא גוונא ומדברי שניהן דייקינן טעמא דקפצו בפשיעה הא בעו לקפוץ ונפלו פטורין שמעינן מינה דתחילתו בפשיעה דאיבעי ליה אסוקי אדעתא דילמא קפצי וסופו באונס פטור אלא למאן דאמר חייב מאי איכא למימר ופרקי' כגון הכלים שנשברו היו סמוכין לכותל כעין דבוקים שאפי' היו הגדיים נופלין מכח קפיצה חוץ לכלים היו נופלים ובין בתחילה ובין בסוף אנוסין הן.

רב זביד אמר פעמים אפי' נפלו חייבין כגון שהיה הכותל רעוע ואמאי חייבין דאיבעי להו אסוקי אדעתא דילמא נפלי ארחי ותברי למאני ודא היא פשיעה ואע"ג דלא נפלי ארחי ונפלי אינהו הגדיים ושברו כלים חייבין האי נמי תחילתו בפשיעה וסופן באונס הוא וכדאמרי'. ואוקימנא בכותל צר שאינו יכול להלך עד שיפול והכל פשיעה:

דף כב.

ת"ר הכלב והגדי שדילגו פי' שקפצו כגון זו ששנינו במשנתנו מלמטה למעלה פטורין אדם ותרנגול שדילגו בין כך ובין כך חייבין פי' אדם מועד לעולם ותרנגולין היינו אורחייהו ואקשינן והתניא הכלב והגדי שדילגו בין כך ובין כך חייבין ותרגמוה דאפיך מפיך כלבא בסיקרא וגדיא בסירכא. פי' דרך הגדי בסיקרא כדאמרינן [עירובין טז.] כדי שיזדקר הגדי בבת ראש והכלב בסירכא כדאמרי' דלמא אתי למיסרך וכיון שדילגו בשינוי דלאו כי אורחייהו הוה ליה משונה וקיימ' לן משונה בחצר הניזק פטורה מנזק שלם וחייבים חצי נזק כרבנן.

איתמר ר' יוחנן אמר אשו משום חציו כאלו בידיו מכה והוא המזיק בעצמו ודינו כדין אדם המזיק בעצמו. ריש לקיש אמר משום ממונו כלומר כמו שמתחייב בנזק שורו וכיוצא בו שחייב בהיזקן כך באשו דהא אינו הולך מכחו ומזיק אלא מכח הרוח וכל מה שחייב בנזקי ממונו חייב באשו ור' יוחנן אמר אינו ממונו דהא השלהבת המזקת אין בה ממש להשמר כמו השור וכיוצא בו. ואקשי' על ריש לקיש ממתני' הכלב שנטל את החררה והלך לגדיש כו' בשלמא ר' יוחנן כו' דאמר אשו משום חציו חיצי דכלב הן לפיכך חייב בעל הכלב אלא לר"ל דאמר משום ממונו האי אש לאו דבעל הכלב הוא [אלא] לבעל החררה הוא. "וראינו" לר"בות"ינו ה"גא"ונים" בשמ"ועה" ז"ו פי' ונ"רא"ה לנ"ו ב"ו פ"ירכ"א ב"עיקר" ה"ד"ין ו"לפ"יכך נ"מנ"ענו" מ"לדבר" ל"א ב"ענ"ין הפ"ירו"ש ול"א ב"פירכ"א.

ופריק ריש לקיש כגון דאדייה אדויי כלומר לא הגביה את החררה אלא בדרך דידוי הובאה אל הגדיש ולא יצתה הגחלת מחזקת בעליה ועל החררה משלם נזק שלם שזה דרכו לחטוף ולאכול ועל מקום הגחלת משלם חצי נזק שמעשה עשה בידים אבל משונה היא ומשונה בחצר הניזק חצי נזק כרבנן.

ועל שאר הגדיש פטור שאינו ממון בעל הכלב שהרי לא עקר והניח ובעל הגחלת נמי לא מיחייב דהא אוקימנא לקמן בששימר גחלתו והכלב חתר והוציאה. ור' יוחנן אמר אפי' אנחה אנוחי כגון שעקר והניח על החררה ועל מקום גחלת נזק שלם שדרך הכלב לחטוף חררה בגחלת דבוקה ולאכול ועל שאר הגדיש חצי נזק דמשונה היא.

ת"ש גמל טעון [פשתן] עובר ברה"ר וכו' בשלמ' לר' יוחנן חציו של גמל הן אלא לריש לקיש לאו ממון בעל גמל הוא ופריק ר"ל במסכסכת כל הבירה פירו' מסכסכת כגון [ליחכה] נירו וסיכסכה אבניו שעמד הגמל והדליק כל הבירה בסיכסוך כעין חיכוך שנמצאת הדלקת כל הבירה כגון מקום גחלת בגדיש דלרב' הכל נזק שלם. ואקשי אהדין פירוקא סיפא דקתני ואם הניח חנוני נרו מבחוץ חנוני חייב ואי במסכסכת אמאי חנוני חייב. הגמל הזיק בידים ופירק בשעמדה.

ואקשי' כל שכן אם עמדה ומסכסכת ודאי היא הזיקה בידים חנוני אמאי חייב.

דף כב:

ופרקי' אנוסה שעמדה להטיל מים ולא סכסכה רישא בעל גמל חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעינה דליעול בגו חנותא למיחך בדליקתא ודמי כמאן דאפיק תורא דמינטר

ואזיק דחייב מן דאפקיה. סיפא חנוני חייב דלא איבעי ליה לאנוחי נרו מאבראי וכיון דאנחיה הוא ברא הזיקה.
ת"ש המדליק את הגדיש כו' היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. בשלמא לר' יוחנן פטור משום דקם ליה בדרבה מיניה שחייב על העבד דין מיתה אלא לריש לקיש הלא השור כשיגח עבד משלם בעל השור ואע"פ שהשור חייב מיתה.
ופריק ריש לקיש כגון שהצית המדליק אש בידיו בגופו של עבד והרגו וממנה יצאה האש והדליק הגדיש דהא ודאי חייב על העבד דין מיתה וקם ליה בדרבה מיניה וקיימ' לן אין מת ומשלם. ואקשי' זה לא היה צריך לתנא לשנותו ופריק אפי' גדיש דחד וגברא דחד סד"א הני מילי אין מת ומשלם כגון דמיתה ותשלומין לחד אבל מיתה לחד ותשלומין לחד לא קמ"ל ת"ש השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בשלמא לר' יוחנן חיצי חרש הן ולפיכך פטור אלא לריש לקיש אילו מסר שור נגח לחרש והזיק השור הכי נמי דבעל השור פטור ופרקי' לריש לקיש לא שנו שפטור השולח את הבעירה אלא בזמן שמסר לו גחלת וליבה החרש שהרי קנאה החרש בשנוי מעש' והאי הליבוי אבל אם מסר לו שלהבת שממונו כמות שהוא חייב בעל גחלת כמו שחייב בשורו ור' יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור יאמר לך צבתא דחרש גרם. כלומר המעשה של חרש הוא ועד שימסור לו עצים מכותתין כעין קנה מרוסס שהאש כשמתאחזת בהן אינן צריכין ליבוי כגון זה ודאי מעשה השולח הן והילכתא כרבי יוחנן בכולהו ואע"ג דשני ר"ל אשינויה לא סמכינן.
אמר רבא קרא מסייע ליה לר' יוחנן דכתיב כי תצא אש וגו' מתניתא דתניא פתח הכתוב בנזקי ממונו כי תצא וסיים בנזקי גופו המבעיר לומר לך אשו משום חציו.

דף כג.

אמר רבא קשיא ליה לר' אמי לר' יוחנן דאמר אשו משום חציו טמון באש דפטרי חכמים שחולקין על ר' יהודה היכי משכחת לה ובאנו לומר כגון שהצית אש בחצר ונפלה גדר שלא מחמת הדליקה והלכה האש והזיקה בחצר אחרת דכלו חציו בחצר ראשונה ואילו לא נפלה הגדר לא היתה האש עוברת באותה החצר.
ומקשי' אי הכי אפי' בגלוי פטור הוא דכלו חציו וכל שכן על הטמון. ופרקי' מאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו וכגון שהיה לו לגדור בפניה שלא תעבור ולא גדר.

ואקשי' וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו בגלוי דכיון דהוה ליה לשמור ולגדור שלא תעבור הדליקה כמו שחייב לשמור בהמתו שלא תצא ותזיק ואם יצאה והזיקה חייב באשו שהוא כממונו. ואמרי' אי הכי מאי ביניהו איכא בינייהו לחייבו בד' דברים צער ריפוי שבת ובושת. ר' יוחנן דאמר אשו משום חציו אע"ג דאית ליה נמי אשו משום ממונו חייב בד' דברים הללו וכל שכן בנזק אבל ריש לקיש דאמר אשו משום ממונו אמר לך כשם שאינו חייב בנזקי שורו אלא בנזק בלבד כדבעינן למימר לקמן. כך אינו חייב באשו אלא נזק בלבד. בתר דאקשי' על ריש לקיש הני כולהו תיובתא ושנינהו ואוקימ' דר' יוחנן נמי אית ליה משום ממונו והלכה כר' יוחנן הדרינן לשמעתין ואמרי' תנינן במתני' על החרדה משלם נזק שלם. מאן משלם בעל הכלב או בעל הגחלת ופשיטא לן דבעל הכלב [משלם] מפני שבעל הגחלת שימר גחלתו והכלב חתר והוציאה אורחיה הוא לחתור ולא שינה כי כן דרכו ואם לא חתר אלא לא שמר בעל הגחלת כראוי חייב בעל הגחלת ואוקי' דאכלה בגדיש דבעל חרדה.

דף כג:

גם נתברר מזו דפי פרה כחצר הניזק דמי דכד איבעיא ואפשיטא דכחצר הניזק דמי דחאה רב מרי ואמר שן דחייב רחמנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה והפילה הכותל או טינפה פירות להנאתה שדומה היזיקן לשן דיש לה הנאה להזיקה שכשם שיש לה הנאה באכילתה כך יש הנא' כשנתחככה בכותל וכיוצא בה ואקשי' עלי' והא כתיב ובער זה השן וכתיב כאשר יבער הגלל עד תומו ש"מ דשן דחייב רחמנא כגון דבעיר ליה כוליה שנא' עד תומו. וזה שהפילה הכותל וטינפה הפירות לא ביערם לגמרי דהא קיימי ומתחזו.

ופריק רב אשי כגון דשף צלמי. פי' כגון שהיו לו צורות מצויירים בכותל נתחככה בהן ושפשפה אותם מלשון [בתרגום דברים ט] ושפית יתיה בשופינא ובערם מן הכותל לגמרי כדגרסי' בסוף יום הכפורים בענין שכבת זרע שישנו על בשרו אם מבערב ישפשף כלומר יחכך בבשרו עד שיבערו לגמרי ובא רב אשי ופירק [פירוק] אחר דפסע פסועי פי' כגון בצע המקום שנתחככה בהן שיברה האבנים ושחקתן והפירות בדריסה טינפתם ודרסתם [וכילתם] כדכתיב בצע אמרתו לשון כלייה והוא תמימות והשלמות ואתינן למיפשטיה מהא שיסה בו כלב כו' ופשוטה היא. דאפיק כלבא לניביה וסרטיה פי' שיני הכלב שהן ניבין גדולין יוצאין מפיו ולחוץ והכה בהן ולא הכניס [ידו] לתוך פיו.

ת"ש השיך בו את הנחש כו' ופרקי' לענין קטלא דברי הכל חייב ולא יכיל מזיק למימר מאי בעית ברשותי כי קמיבעיא לן לענין ממונא ולא [איפשטא] אלא ממתני' דקתני על החררה משלם נזק שלם ש"מ דפי הכלב כחצר הניזק דמי. והשתא סלקא שמעתין כר' יוחנן דאמר אשו משו' חציו אית ליה נמי משום ממונו וקיימא לן כוותי'.

הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי לר' יוסף ואמר לאביי זיל אצנעינהו כלומר הזהר לבעליהן שישמרו אותן והשיבו אביי יאמרו דבעליהן יגדור גדר לשדהו והשיב רב יוסף אם כל שדות גדורות הן האי דכתיב ובער בשדה אחר היכי משכחת לה ופירק אביי בשחתרה הבהמה הגדר או נפל הגדר בלילה ונכנסה הבהמה ואכלה כי האי גונא השן חייבת אבל בשדה שאינה גדורה השן פטורה ועמדה הא דאביי ולא איפריכא והא דמכריז רבה ואיתימא ר' יוסף לאו דסמכה היא דרב יוסף כשמעתיה ואביי הא אוקמיה בטעמא ואסתלק רב יוסף ושתק ולרבה לא איתברירה דבריו נינהו דהא גרסי' ואיתימ' ר' יוסף לפיכך אין כח לפסוק הלכה כמותו.

פי' עיזי דשוקא. העומדין לטביחה:

מתני' איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו עליו ג' ימים. ותם שיחזור בו ג' ימים דברי ר' יהודה ור' מאיר אומר מועד שהעידו בו ג' פעמים וכו'.

ואמרינן מאי טעמא אמר אביי תמול חד מתמול תרי כלומר אילו היה כתיב תמול אינו אלא יום אחד השתא דשינה קרא וכתב מתמול תרי יומי נינהו שלשום תלתא ולא ישמרנו ונגח רביעית נעשה מועד ומשלם נזק שלם.

רבא אמר לא שנא כתיב תמול ולא שנא כתיב מתמול תרוייהו חדא יומא משמע שלשום תרי ולא ישמרנו אלא נגח עוד יום שלישי מכאן ולהבא נעשה מועד וכל מה שיגח שלם ישלם שור תחת השור ולדברי הכל נגיחה רביעית נזק שלם. ואביי ורבא בקראי פליגי ולא בעיקר הנגיחות דבהדיא קתני כל שהעידו בו ג' ימים ועוד הלא תראה בתחלת חזקת הבתים דמותיב במתמיה בדבר ברור אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב הכא נמי עד שנה רביעית לא קמה ברשותיה ופריק הכי השתא התם מכי נגח ג' נגיחות הוה ליה מועד ואידך כי לא נגח מאי משלם הכא כיון דאכלה ג' שנים קמה ליה ברשותיה. ועוד שנינו משנה שלימה שור שנגח את האדם ומת מועד משלם את הכופר ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה. ואקשי' בגמ' וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד דקטל היכי משכחת לה. ופרש רבה פי' ודחאו רב אשי ופירש הוא כגון שסיכן ג' בני אדם. רב זביד אמר כגון שהרג ג' בהמות ומועד לבהמה הוי מועד לאדם הרי בפי' דבתלתא זימני תם הוא ונעשה מועד ואם הרג יהרג וזהו המועד שנסקל ומשלם הכופר

ובטעמא חדא אזדו הני. ורב שימי בר אשי ור"ל ורב פפא ורב אחא בריה דרב איקא כולהו סבירא להו דבתלתא זמני תם הוא. ותוב גרסינן בפ' הבא על יבמתו וסתות ושור המועד הלכתא כרשב"ג דאמר בהדי' לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא.
והכא אמר ר"נ אמר רב אדא בר אהבה הל' כר' יהודה במועד שהרי ר' יוסי מודה לו. והוצרכנו לפרש כל זה שראינו במקצת פירושי רבותינו הגאונים שאמרו כי בנגיחה השלישית משלם נזק שלם וכמדומה עבר אגב שיטפא.

דף כד.

אמרו לו לר' מאיר זבה תוכיח שריחקה ראיותיה טמאה קירבה ראיותיה טהורה. תורת הזב לטמא בג' ראיות שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו טומאתו בזובו היא תלויה ואינה תלויה בימים בזובו רר זובו מלמד שמטמא בג' ראיות ותורת הזבה בימים שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים ימים ב' רבים ג' ואם ראתה אשה כמה ראיות ביום אחד אינה זבה עד שתראה שלשה ימים וזהו שאמרו לרבי מאיר זבה תוכיח שאם קירבה ראיותיה ביום אחד אינה זבה כך השור אם נגח ביום אחד כמה נגיחות אינו מועד.
פי' וזאת תהיה טומאתו בזובו לימד כי טומאת הזב בראיות.
וכתיב וזאת למעוטי הזבה שאין טומאתה בראיות ולא יתכן למעט מוזאת הזב מליטמא בימים ולומר וזאת טומאתו בראיות ולא בימים דקיימא לן דכי ממעט קרא מן הענין דמרבה כותיה ממעטי וזהו פירושו מרבה טומאת הזב בראיות ביום אחד ממעט טומאת הזבה מראיות ביום אחד ולא יתכן לפרש דממעט הימים דהוא מרבה ראיותיו של זב שקובעין אותו לזיבה.
אמר רב נחמן הלכה כר' יהודה במועד דאמר איזהו מועד כל שהעידו עליו שלשה ימים שהרי ר' יוסי מודה לו. והלכה כר"מ בתם דאמר איזהו תם שתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח שהרי ר' יוסי מודה לו. ואסקינן לה דר' יוסי נמוקו עמו פי' תורתו עמו כלומר תורתו גמרא ברורה מסורת בידו.
איבעיא להו שלשה ימים דקתני לייעודי תורא או לייעודי גברא למאי נפקא מינה דאייתו תלתא כיתי שהדי בחד יומא ביום רביעי ואשהידו דנגח האי תורא בחד בשבא ובתרין בשבא תורא אחרינא אע"פ שהג' כיתות ביום רביעי העידו נעשה השור מועד וכל מה שיגח מכאן ולהבא נזק שלם משלם אבל אי אמרת לייעודי גברא בעינן להיות זו העדות כעין התראה לו כדי להזהירו לשמור את שורו יכול בעל השור לומר שעד עתה לא הוגד

לי ששורי מנגח מעכשיו אשמרנו ונמצאו שלשה הללו כאילו כת אחת הן שכולן ביום אחד באו ועדיין שור זה תם.

ת"ש אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד העידו בו בפני בעלים שלא בפני ב"ד בפני ב"ד שלא בפני בעלים אינו מועד עד שיעידוהו בפני ב"ד ובפני בעלים העידוהו ב' בראשונה ב' בשניה ב' בשלישית הרי ג' עדות והם עדות אחת להזמה נמצאת כת אחת זוממת הרי כאן שתי עדיות הוא פטור והן פטורין כו' פי' כגון דאתו תרי שהדי אשהידו בפני ב"ד ובפני בעלים דהדין תורא נגח תורא דראובן בחד בשבא במקום פלוני ואתו אחריני ואשהידו דבתרין בשבא נגח האי תורא תורא דשמעון במקום פלוני ואתו אחריני ואשהידו דבתלתא בשבא נגח תורא דלוי במקום פלוני נעשה השור מועד ומעכשיו כל מה שיגח משלם נזק שלם מן העלייה נמצאת כת ראשונה זוממת כגון שבאו עדים ואמרו לאלו העדים עמנו הייתם בההוא חד בשבא במקום פלוני רחוק מן המקום שהעידו כי ראו העדות באותו מקום יותר ממהלך יום בעל השור פטור הוא מלשלם נזק שעדיין אין השור מועד ונמצא שלא נגח אלא שתי נגיחות ועדיין תם הוא והעדים פטורין מלשלם צד המועדת כי לאחר שתתקיים עדות ג' כיתות מתחייב במועדות וכיון שמקצתן הוזמו ומקצתן לא הוזמו כשם שפטורין מי שלא הוזמו כך פטורין [מי] שהוזמו וזה דומה לב' עדים שהעידו והוזם אחד מהן והאחר לא הוזם ששניהן פטורין ולפיכך אמרה הברייתא והן עדות אחת להזמה כלומר אינן חייבין לשלם עד שיזומו שלשתן ובענין הזה השניה והשלישית ואע"פ שהראשונה כשהוזמה פטורה מלשלם צד המועדת שבנגיחה רביעית משלמת התמות שחייבתו לשלם לראובן עומדת וכן דין השניה וכן דין השלישית אבל אם הוזמו אלו הג' כיתות כולן משלמ' הראשונה מה שחייבתו בעדותה לשלם לראובן והשניה משלמת מה שחייבתו לשלם לשמעון והשלישית משלמת מה שחייבתו לשלם ללוי ושלשתן משלמות (ומשלמות) צד מועדות שבנגיחה רביעית ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ופעמים שמשלמות גם צד התמות שברביעית היכי דמי כגון שהודה בנגיחה רביעית וקיימא לן פלגי נזקא קנסא ואין אדם משלם קנס על פי עצמו וכיון שהעידו הללו שהוא מועד נתחייב על עדותם השתא דייקינן מיהא ממתניתא אי אמרינן ליעודי תורא משכחת לה כגון דאשהידו כחדא כולהו אלא אי אמרת ליעודי גברא ולעולם לא הוי מועד עד שיעידו הללו שלש כיתות בשלשה ימים לימרו הנך שהדי קמאי דאשהידו עליה דנגח בחד בשבא לתורא דראובן מי הוינן ידעי דלמחר וליום אחרינא אתו שהדי אחריני ומשהדי עליה דחשבת לן לתלתא כיתי כי חד לחיובינן דייקינן מינה דליעודי תורא הוא.

דף כד:

ואמר ליה רב כהנא לרב אשי וי"א כי רב אשי הוא האמר וליעודי תורא מי ניחא הא איכא למימר נימרו קמאי מי ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאשהודי להאי תורא אתא דחשבת לן כת אחת אנן לחיוביה פלגי ניזקא קא אתינן וכיון שהוזמו שילמנו צד תמות אבל בצד מועדות לא העדנו הנה אפילו ליעודי תורא לא משכחת לה אלא מאי אית לך למימר דאיכא שהדי דחזו להו בהתקבצם בב"ד מרמזי רמוזי אהדדי כלומר זאת אומרת לכת האחרת הגישו העידו והנה אנחנו עוד מעידין אחריכן דלא יכלי למימר לא הוינן ידעי דלמשהדי בהאי אתו אפילו תימא ליעודי גברא שנזדמנה להללו שלש כיתות אחת שהעידה תמול והאחרת שהעידה שלשום ישיבה בב"ד כאחת עם הכת השלישית שבאה להעיד היום ומרמזי אהדדי ואמר אלו שתי הכיתות לכת השלישית העידו גם אתם כאשר העדנו אנו שנחשבין כולן עכשיו ככת אחת ואינן יכולין לומר מי הוינן ידעין דלמחר וליומא אחרא אתו אחרינא ומשהדי דהא איתבריר דהוו ידעי וכיון דאיתזמו חשבינן להו ככת אחת רב אשי אמר כגון שבאו רצופין דטעם חדא היא מיהו אמר לך רב אשי כיון דחזינן להו דאתו לבי דינא רצופין אע"ג דלא חזינן להו דמרמזי ככת אחת חשבינן להו וליעודי תורא וליעודי גברא חדא אורחא וחדא טעמא לתרוייהו.

רבינא אמר במכירין בעל השור והעידו ב' ביום ראשון כי ראינו שור שפירש מן השוורים של פלוני ונגח שורו של ראובן מזהירין אותו ב"ד לשמור כל בקריו והעידו אחרים כי ביום שני ראינו שור שפירש מבקרו של פלוני ונגח ביום שני שורו של שמעון והעידו אחרים כי פירש שור מן השוורים של פלוני ונגח ביום שלישי שורו של לוי ונזדמן להן לאלו שלש כיתות שראו בבת אחת אחד מן השוורים שהעידו על בעליהן כי ראו בכלל בקרו שור נגח ואמרו הכת הראשונה שזהו השור שהעדנו על בעליו ביום ראשון והעידה הכת השניה כמוהו והשלישית כמוהו נמצאו שלש כיתות בעדות בעלים ובעדות אחת לגבי השור וכי היכי דאיכא למימר מיהא מתניתא ליעודי תורא הם הכי איכא למימר ליעודי גברא ובעיא לא אפשיטא ועוד דברים הללו שפירשנו מבוארין למבינים בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים.

איבעיא להו המשסה כלבו של חבירו והזיקו מהו משסה ודאי פטור בעל הכלב חייב אי לא ולא אפשיטא.

ת"ש שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור אוקימנא פטור אף משסה אמר רבא אם תמצא לומר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל הכלב.

שיסהו בעצמו פטור פי' כגון ראובן ששיסה כלבו של שמעון על עצמו והזיק הכלב ההוא את ראובן פטור שמעון בעל הכלב מאי טעמא כל המשנה כגון ראובן זה ששיסה הכלב ובא הכלב ושיסה והזיקו פטור בעל הכלב ואע"ג דרבא בבעטה מהלכת ברבוצה מחייב בהא פטור וקיימא לן שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

דף כה.

מתני' שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח וכו' ור' טרפון לא דרש דיו והא דיו דאורייתא היא דתניא מדין ק"ו כיצד ואביה ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה י"ד. אשכחן נמי בשחיטת קדשים פ' חטאת העוף בסופו ולר' מאיר לית ליה דיו והא דיו דאורייתא הוא דכתיב ויאמר ה' אל משה ואביה ירק כו' ואמרינן לעולם אית לר' טרפון נמי דיו היכא דלא מיפרך ק"ו כגון נזיפת ז' שאין כתיב אפילו ז' ובא בק"ו מאביה שיש לו ז' והוא קל דין הוא להיות לשכינה שהיא חמורה ממנו י"ד יבא דין דיו לבא מן הדין להיות כנדון והוציא ז' מי"ד נשארו ז' אהני ק"ו ללמד ז' לשכינה כי האי גונא אית ליה לר' טרפון דיו אבל היכא דמפריך ק"ו לגמרי לא דריש ואיך מפריך הכא ק"ו ודרשינן הכא מה מקום שהיקל על הרגל ברשות הרבים שהיא פטורה החמיר בקרן שנאמר וחצו את כספו לא שנא רה"ר ולא שנא חצר הניזק (לא) דלא גרעא רשות הניזק מרשות הרבים מקום שהחמיר על הרגל בחצר הניזק נזק שלם אינו דין שנחמיר על הקרן ברשות הניזק נזק שלם ואם תאמר דיו לקרן ברשות הניזק להיות כקרן ברשות הרבים חצי נזק איפריך ק"ו וחזר הדין לתחילתו דהוא מקודם שנידון ק"ו אוקימנא חצי נזק דקרא אפילו ברשות הניזק דלא גרע מרשות הרבים. ו'ראי'נו ל'רבות'ינו ה'גאו'ני'ם פ'י' כ'ך ומה הרגל שהיא קלה ברשות הרבים ושאינה חייבת נזק שלם חייבת ברשות הרבים חצי נזק צרורות ודכוותה הקרן ברשות הרבים נזק שלם וממילא למידין קרן מקרן ואמרו לו דיו לקרן ברשות הניזק להיותו כקרן ברשות הרבים וחצי נזק צרורות כשם שהקרן ברה"ר חצי נזק כך ברשות הניזק חצי נזק ו'אי'כ'א ע'ל ה'אי פ'ירוש'א פ'ירכ'א. ואקשינן וליכא תנא דלא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו והתניא קרויו בזב מנא לן דטמא ודין הוא טהור בטהור והוא הרוק של כל אדם שהוא טהור וגם רוקו טהור. בזב טמא שנאמר וכי ירוק הזב וכו' טמא בטהור והוא הקרי אינו דין שיהא טמא בזב פי' הרוק שהוא באדם טהור טהור. הנה רוקו של כל אדם שהוא טהור רוקו טהור אבל רוקו של זב טמא. קרי שהוא טמא בכל אדם טהור אינו [דין] שיהא טמא אפילו בזב. והעמיד קירויו של זב בזובו שמטמא אפילו במשא והיה לו לדרוש לדון דיו לקירויו של זב להיות כקרויו של טהור מה זה

קרי של טהור מטמא במגע ולא במשא אף זה של זב כך וכיון שלא דרש כך ש"מ דלא דריש דיו ואע"ג דלא מיפריך ק"ו.
ואוקימנא דלמגע לא איצטריך ק"ו דלא גרע מן גברא טהור דהוא בעל קרי דמטמא במגע ואע"ג דאמרינן איצטריך ק"ו למגע כבר נדחה האי סברא דאיתקשה מאן דאית ליה האי סברא ומייתי ליה מדבר אחר אקשי' עליה מידי דבר אחר כתיב ועמדה הברייתא דלמגע לא צריך ק"ו ולא גרע מגברא טהור. וכי איצטריך ק"ו לאייתויי קירויו של זב לטמא במשא ואי דריש דיו למעוטי מלטמא במשא איפריך ק"ו ומשום האי לא דריש האי תנא דיו דסבר לה כר' טרפון.

דף כה:

ומאן האי תנא דשמעת ליה דאמר שכבת זרעו של זב מטמא במגע ובמשא לא ר' אליעזר ולא ר' יהושע דתניא שכבת זרעו של זב כו' ואפילו ר' יהושע דמטמא אינו מטמא אלא בימים שרואה בהן הזוב דחייש לצחצוחי זיבה אבל זב בימי סיפרו וליכא למיחש משום צחצוחי זיבה לא אלא האי תנא הוא דתנן למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה שמטמאין במגע ובמשא דדייקינן משום דאתנייא גבי רוקו ולא קתני ליה גבי זובו ש"מ דמרוקו מרבה ומייתי ליה וקתני בין במגע בין במשא.
אמר ליה ר' אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא דלא דריש דיו אע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזב טמאין במת מפץ שמטמא בזב דין הוא שיהא טמא במת וקתני לה בין לטומאת ערב ובין לטומאת ז' ואמאי להני ק"ו לטומאת ערב ולהני דיו למעוטי מטומאת ז' פי' פכים קטנים כלי חרש עגולין שאין בהן לא שכיבה ולא ישיבה דגרסי' במסכת שבת פ' אמר ר' עקיבא ומדרס כלי חרש מנא לן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו דאית ליה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרש דלית ליה טהרה במקוה. מתיב ר' אילעא מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכים קטנים שטהורין בזב טמאין במת כו'. רבא אמר מדרס כלי חרש דטהור מהכא וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור מאי לאו דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור. ותנינן בתורת כהנים וכל אשר ישב עליו הזב יטמא יכול כפה סאה או תרקב וישב עליה יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו המיוחד לישיבה פרט לזה שאומרים לו עמוד ועשה מלאכתנו נתברר תורת פכין קטנים. וכתב במת וכל בגד או עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו וכתיב נמי במת וכל כלי פתוח אשר אין

צמיד פתיל וגו' והוא מפורש בשחיטת חולין אחרית פ"א איזהו כלי שטמאה קודמת לפתחו כלומר שטומאתו מאויר הוי אומר זה כלי חרש הרי למדנו שפכין קטנים טהורין במדרס זב וטמאין במת וילפינן למפץ מינייהו ומה פכין שטהורין בזב טמאים במת מפץ שהוא מכלל משכב ומושב וטמא בזב כשאר כל משכב ומושב אינו דין שיהא טמא במת בק"ו אם המפץ הזה מטמא בזב שהוא קל על אחת כמה וכמה שיטמא במת שהוא חמור שאפילו פכין קטנים טמאין במת כדאמרינן ועמדה כי המפץ טמא במת סתם כשאר טמאות שבו ומצאנו בתחלת מסכת אהלות במשנה כלים הנוגעים במת או בכלים הנוגעין במת טמאין טומאת ז' כלים בכלים וכלים אחרים בהן טמאין טומאת ערב נמצא טומאת המפץ לכאורה אם הוא נגע במת או בכלים שנגעו במת טמא טומאת ז' ואם נגע שלישי [בו טמא] טומאת ערב כטומאת כל הכלים אמאי כיון דמפץ במת מן הזב למד נדין בו דיו לבא מן הדין והוא המפץ במת להיותו כנדון והוא המפץ בזב מה מפץ בזב טומאת ערב שאין טומאת כלי בזב טומאת ז' אף מפץ במת טומאת ערב ולא טומאת ז' ופרק' מפץ במת בגזירה שוה למד ממפץ בשרץ. [ו]השרץ למד מן הזב בק"ו והכי קאמר מפץ בשרץ מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטמאין בזב טמאין בשרץ שנאמר וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו' מפץ שטמא בזב שנאמר כל המשכב דין הוא שיהא טמא בשרץ דליכא הכא דין דיו דתרווייהו ליכא בכלים המטמאין בהן טומאת ז' ואחרי שלמד השרץ מן המפץ מן הזב בק"ו חזר ולמד המת מן השרץ טומאת מפץ בגזירה שוה ולא בק"ו והוא מפורש בפ' איזהו מקומן של זבחים בתחילתו כי דבר הלמד בק"ו דין הוא שילמד בגזירה שוה והכא למד [בג"ש] נאמר במת וכל בגד וכל עור וגו' ובשרץ כתיב או בגד או עור או שק וגו' מה בגד ועור האמורין בשרץ מפץ טימא בו אף בגד ועור האמורין במת מפץ טימא בו וחזרנו להקשות על זה הדרך ולומר אם כן הוא דבר ברור הוא כי הלמד בגזירה שוה מופנה צריך להיות הדבר ההוא הלמד והמלמד שאם הוא מופנה בצד אחד לבדו ובצד אחד צריך קרא לגופו אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' ישמעאל לרבנן למדין ומשיבין מופנה משני צדדין לדברי הכל למדין ואין משיבין ואלו הדברים מבוארין במסכת נדה פ' המפלת חתיכה באר היטב ואוקימ' דמופנה משני צדדין הוא כי בגד ועור הכתוב בין בשרץ בין במת מופנה הוא ואין צריך כלל ודבריו פשוטין הן. כי השרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתיב או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב בשכבת זרע וכל בגד או עור וגו' דמת נמי מופנה הוא מכדי כתיב והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע הנה איתקש טמא מת לשכבת זרע וכתיב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור

אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי ולמדנו מהמפץ במת טמא והוא טומאת ז'. תוב אקשי' הניחא למאן דאמר דון מינה ואוקים באתרא אלא למאן דאמר דון מינה ומינה מאי איכא למימר ועיקר זו השמועה היא בפ' אחרון במנחות והביאוה [אגב] גררה בשחיטת קדשים בפ' כל התדיר וכך היא הצעה שמן לא יפחות מלוג.

דף כו.

ר' אומר שלשה לוגין רבנן סברי דון מינה ומינה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ומינה מה מנחה בלוג אף שמן בלוג. ור' סבר דון מינה ואוקים באתרה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ואוקים באתרה כנסכין מה נסכין ג' לוגין אף שמן נמי ג' לוגין ובפרק שבועת העדות (דף לא ע"ב) אסקו חלוקה זו חלוקת ר"מ ורבנן. וכן פי' שמועה זו הניחא לר' דאמר דון מינה ואוקים באתרה כלומר שתלמוד מפץ במת שהוא טמא ממפץ בשרץ. ועמוד במקומך ככל טמאות המת כל כלי לפי ענינו אם נגע במת או בכלי שנגע במת אותו הכלי טומאתו ז' ואם נגע במגע שלישי טומאת ערב. אלא לרבנן דאמרי דון מינה ומינה וכך פירושו תלמד מפץ במת ממפץ בשרץ מה שרץ טמא אף במת טמא ומה שרץ טומאת ערב אף במת טומאת ערב מאי איכא למימר ופריק (רבא) הכי אמר רבא טומאת מפץ במת ז' מהכא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותים מז' וקיימא לן מפץ אין לו טהרה במקוה וטהרתן כדתנינן בתוספתא דכלים (בבב"מ פי"א) מפץ שעשאו לקורות אע"פ שמשתמש בו טהור. היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר ובסיפא שנו מאימתי טהרתו ב"ש אומר משיחבל וב"ה אומר משיתחבר דברי ר' מאיר וכו' נמצא חבולו או חבורו מטהרו כגון כלי חרס שאין לו טהרה במקוה שבירתו מטהרתו. חזרנו לדקדק על דברי משנתנו ותהא שן ורגל חייבות ברה"ר מק"ו ופרקי' כספו של קרן ולא זולתו ולא תהא (שן ורגל) חייבת ברה"ר כלל. ופריק ר' יוחנן [יחצון] אין חצי נזק חלוק ויהא אדם חייב בכופר ופרקי' עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בד' דברים ופרקי' אמר קרא איש בעמיתו ולא השור.

השור אינו חייב אלא נזק בלבד. איבעיא להו רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק והרגתו מהו שתשלם כופר.

ת"ש הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון ואמרי' כופר שלם בתם לר' טרפון מנא ליה לאו דסבר לה ר' טרפון כר' יוסי הגלילי דסבר תם משלם חצי כופר

ודיו ק"ו מרגל ומה רגל שברה"ר פטורה מן הכופר. ברשות הניזק משלם נזק שלם. קרן דברה"ר חצי כופר אינו דין לשלם בחצר הניזק כופר שלם. ודברי ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר לא אשכחנן בהדיא ודייקי' מדבריו בפ' שור שנגח ד' וה' שוורים בעל השור נקי ר' יוסי הגלילי אומר נקי מדמי וולדות מכלל שאם נגח והמית זולתי וולדות חייב ואי אפשר לחייבו כופר שלם דאם כן היינו מועד והאי בעל השור נקי בתם הוא דכתיב.

ובא ר' שימי ודחה האי סברא דלדברי הכל ליכא כופר ברגל ואמר ר"ט מייתי לה בק"ו [מניזקין דרגל] וה"ק ומה רגל שברה"ר פטורה בניזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי נזק אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ולא תיפשוט דאיכא כופר ברגל יש ספרין כתו' בהן ולפרוך מה לנזקין שכן ישנו באש ויש שכתוב בהן מה לנזקין דרגל שכן ישנו בבור וטעמא חדא בתרוייהו ואנו מפרשין האחת והוא הדין ללשון אחרת. פי' אם מנזקין דרגל גמר ר' טרפון הכופר יש לדבריו פירכא מה לנזקין דרגל שהם חייבין ברשות הניזק נזק שלם שכן אותם הנזקין ישנן בנזק שלם בבור ואין בבור דין כופר דכתיב ונפל שמה שור ודרשינן שור ולא אדם (חמור) שאם יפול אדם בבור וימות אין על בעל הבור כלום דרחמנא פטריה וכשם שאין כופר בבור כך אין כופר שלם בקרן ברשות הניזק ואמרי' מנזקי כלים מייתי לה ר' טרפון והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטורה בנזקי כלים ברשות הניזק חייבת בנזקי כלים נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברה"ר כופר שלם. ומקשי' תוב איכא למיפרך מה לנזקי כלים שכן ישנן באש ואין כופר באש וכשם שאין כופר באש [כך אין כופר שלם בקרן] בחצר הניזק וה"מ בתם אבל במועד לא גרע חצר הניזק מרה"ר שחייב כופר שלם. ופרק' מטמון מייתי לה שפטור באש כדתנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים וכו' כרבנן דפטרי אטמון והכי קאמר ומה רגל שפטורה בטמון ברה"ר ברשות הניזק אם היו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן והזיקם [משלם] נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר אינו דין שמשלם ברשות הניזק כופר שלם. ומקשינן תוב מה לטמון שכן ישנו בבור ואע"פ שאינו חייב לטמון באש חייב בטמון בבור ואין בבור כופר. איזה טמון חייב בבור י"ש מ"י ש'אומר' עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה. ו'קשי'א ו'ה'א קיימא ל'ן דעובר ירך אמו הוא ולדברי הכל פחות מבן ט' מתכשר בשחיטת אמו ו'כמ'ה ר'איו'ת ז'ולת'י ז'ו מו'כיחו'ת ל'דחו'ת ז'ה ה'פי'. ו'יש מ'י ש'אומ'רים הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר. ופירק מנזקי כלים טמונים מה' לה' ש'הן בבור. הכלים גלוים

פטור דקיימא לן שור ולא אדם חמור ולא כלים טמונים מיבעיא ובאש נמי כלים טמונים פטור דמייתו להו מקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. והכי קאמר ומה רגל שפטורה ברשות הרבים בכלים טמונים ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם.

איכא למיפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן וכו' ואין כופר באדם כדאמרינן לעילא ונדחת הא דרב שימי ואסק' דר' טרפון מכופר דרגל גמר והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטור ברשות הניזק כופר שלם לדברי הכל קרן שברה"ר חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ואיפשיטה בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו חייב כופר שלם:

דף כו:

מתני' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו' שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים דבשוגג הוא ועלה אמר' מנא הני מילי אמר חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע ופרק' (גם) אם כן היה לכתוב פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק בפצע זה הצער שבפצע והואיל ולא כתב כך אלא כתב פצע תחת פצע ש"מ לתת צער במקום נזק וש"מ לחייב השוגג כמזיד שלא תאמר אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער לא קמ"ל.

אמר רבא היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב כדאמר אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. ירושל' אמר ר' יצחק מתניתא כשהיו שניהן ישינים אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו הבא לישן הוא המועד.

ולענין ד' דברים פטור דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה. נקוט האי כללא בידך דלא מחייב בד' דברים אלא בתר ידיעה וכונה. לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה.

פי' מלאכת מחשבת שמחשב עליה לעשותה. לענין גלות פטור דכתיב מכה נפש בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם. לענין עבד כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימת עינו לתנא קמא יצא לחירות ל'ר'ש'ב'ג כיון דלא נתכוון פטור.

דף כז.

ותניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסימאה כו'. הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב ואפילו אנוס לענין ד' דברים פטור כדאמרינן. לענין גלות חייב דהא הות ליה ידיעה. לענין שבת פטור דכל מלאכה הנעשית שלא במחשבתו פטור. לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן. נתכוון לזרוק שתים וזרק ד' והזיק חייב אבל בד' דברים פטור דהא לא נתכוון. לענין גלות ואשר לא צדה פרט למתכוון לזרוק ב' וזרק ד' דקרוב למזיד ולא מתכפר לו בגלות לענין שבת פטור דבעינן עקירה והנחה בכוונה לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן. נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו' פשוטה היא ופירושא בשבת פרק הזורק (דף צז ע"ב) ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מנא תבירא תבר כלומר ואפי' לא שיברו בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר. וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה ראש החבל בידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גירי. ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף חלוקת ר' יהודה בן בתירא ורבנן דתניא הכוהו י' בני אדם כו' לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין הזורק מפני שלא הרג והמקבלו בסייף אדם מת קיבל לר' יהודה בן בתירא המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו והזורקו פטור בא שור וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא.

דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק. ר' ישמעאל אומר דמי מזיק לרבנן דאמרי דמי ניזק חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאילו הוא הרג ורחמנא חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים והכא אפילו הוא בעצמו בכי האי גוונא לא היה מתחייב דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא פטרי ליה וכל שכן על שורו.

אמר רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימא לן אין קישוי אלא מדעת והוה כאלו יש כוונה וידיעה וחייב בכל חוץ מן הבושת דתנן אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין וביבמתו לא קנה שנאמר יבמה יבא עליה וקיימא לן עד שיתכוונו שניהן לביאה.

ואמר רבה נפל מן הגג ברוח גדולה וחזקה והזיק וביש פטור בד' דברים דאנוס הוא וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס. נפל ברוח מצויה חייב בד' דברים דהא הוי ליה למידע וקרוב לכוונה ופושע הוא אבל בבושת פטור דבעינן כוונה מוכחת ואם נתהפך והזיק

ובייש כיון שבהיפוכו נתכוון להזיק קיימא לן כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב.
אמר רבה הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור מאי טעמא היה לו להשליכה מעל לבו.
הניח גחלת על בגד חבירו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהו דתניא דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי ושבר את כדי חייב ש"מ דאפילו אם אמר לו קרע וקרע חייב וכל שכן הרואה אותו שורף את בגדיו ולא הציל שחייב השורף בנזקין ולא אמרינן היה לו להציל ממונו אלא למזיק אמרינן ליה לא היה לך להזיק ממון חבירך וכיון שהזקתה נתחייבת. בעי רבא עבדו כגופו דמי והנותן גחלת בלבו ונשרף העבד כנותן גחלת בלב אדונו עצמו דמי מה בלב אדונו עצמו פטור דאמרינן כיון שיכול להסירה מעל לבו היה לו להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד וחייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב:
הדרן עלך כיצד הרגל מועדת.
המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב.
פתח בכד וסיים בחבית. אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא למאי נפקא מינה כלומר מה צורך לדקדק בזה ואמר למקח וממכר. קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה והחבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורוב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדא ולכדא חביתא. והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא לא קרו לכדא חביתא קמ"ל כד היינו חבית ולא אזלינן בממון אחר הרוב והדין עם הנתבע ועל התובע להביא ראיה וכן הדין:

דף כז:

פיס' ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואקשי' אמאי משום דנתקל בה אם שברה פטור. הוה לעיוני ומיזל. ואוקמ' רב למתני' בממלא רשות הרבים חביות שאין לו מאין לעבור אבל אם אינה מליאה אמרי' איבעי ליה לעיוני ומיזל ואם שיבר חייב וכן הדין.

ושמואל אמר באפילה פטור אבל באורה אם שיבר חייב. ר' יוחנן אמר בקרן זוית פטור. וסוגיין דשמעתין בממלא רשות הרבים כולה אפילו אם שיבר פטור ובאפילה או קרן זוית נתקל פטור שיבר חייב וקיימא לן כר' יוחנן דהא אמר רב פפא מתני' דייקא כוותיה ותוב הא תנן סתמא אדם מועד לעולם ואפי' אנוס חייב בנזק ושמואל ורב דחייבי בכי האי גוונא בנתקל כל שכן דמחייב בה ר' יוחנן ואסיק' דכי הוה עובדא בקרנא דבי עצרי הוה דכיון דברשות קא עבדי מחייבינן לעוברין ושבין לעיוני ומיזל אבל זולתם באפילה או בקרן זוית לא דאמרי' אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים.

שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג' פי' המכה את חבירו ברכובתו חייב לתת לו ג' סלעים. לסנוקרת פי' הכאה באגרוף תחת לחייו י"ג סלעים המכה את חבירו בפנדא דמרא פי' שופינא שהוא עץ המרא שחופר בו בקופינא דמרא כמה סלעין מחייבינן ליה שלח ליה רב נחמן חסדא חסדא קנסא אתה רוצה לגבות בבבל. הגד לי המעשה שבא לידך והגיד לו דגרגותא הוה לתרי דכל יומי דלי חד מינייהו אתא חד דלי ביומא דלאו דיליה וקם אידך למנעיה לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא ומחייה אמר ליה רב נחמן כל כי האי גוונא אפילו רב יהודה דפליג עלי בהא מודה לי דכיון דאיכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה ומחי ליה לכתחלה וכל שכן דאי כבר מחייה דפטור דדינא קא עביד אמר לא מצינא דאיטרח לבי דינא.

במקום דאיכא פסידא דברי הכל עביד איניש דינא לנפשיה במקום דליכא פסידא איתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה: פסק' והביאו ח' הלכות לברר הלכה כמאן מתרוייהו ושנינו לכולהו וקיימא לן כרב נחמן.

דף כח.

והני כולהו בשינויא דרב נחמן הלכתא כותיה אמר הא דבן בג בג אומר שבור את שיניו ואמור לו את שלי אני נוטל כרב נחמן ודברי רבינא נידחו שור שעלה על גבי חבירו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל העליון ומת פטור הא נמי כרב נחמן ובשינויא אוקמוה בתם דאית ליה פסידא חצי נזק ובמקום דאיכא פסידא אפילו רב יהודה מודה דעביד איניש דינא לנפשיה ואפי' הכי כיון דיכול להציל שור בשמיטה ודחפו לעליון ומת חייב.

הממלא חצר חבירו כדי יין גם זו כרב נחמן ורב נחמן בר יצחק שינויא הוא דשני.

מניין לנרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא וחבל בו ועשה בו חבורה מניין שפטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב.

פי' לא תקח למסרב לשוב אל משפחתו כו' גם זו כרב נחמן ותיובתא לרב יהודה ומשני בעבדא גנבא דאית ליה פסידא. ורב נחמן בר יצחק משני כשרבו מסר לו שפחה כנענית ועד האידנא דהוא עבדא הות ליה התירא השתא דכלו ימיו ויצא לחירות איסורא ולאפרושי מאיסורא פטור החובל.

מתני' המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ודייקא מינה טעמא דנתקל הא שיבר חייב קשיא לרב נחמן ומשני רב זביד משמיה דרבא אליבא דרב נחמן הוא הדין אפילו שיבר פטור והאי דקתני נתקל משום סיפא דקתני אם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו פי' אם הוזק בה מי ששיבר את החבית דדוקא נתקל ושיבר הוא דחייב בעל החבית לשלם הנזק אבל שיבר מעצמו לא איהו דאזיק נפשיה אטו הכי קתני רישא נתקל והאי שינויה דסמכא היא ועבדינן כותיה. ו) הא וקצתה את כפה ממון קשיא לר' נחמן דהא הוא דאמר עביד אניש דינא לנפשיה וזו לא יכלה להציל אישה מיד מכהו אלא בהחזיקה במבושיו אמאי חייבת ממון (ממון) נימא עביד אניש דינא לנפשיה. ושני כגון שהיתה יכולה להציל בלא שליחות יד במבושיו בדחיפה או בהכאה וכיון שהיתה יכולה ולא עשתה חייבת וסלקה בהדין טעמא.

ז) הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי דינא הוא דעביד אניש דינא לנפשיה לינקוט פזרא וליתיב. כלומר יטול בידו שבט כמו פזרא ויקפח שוקים כל מי שבא לעבור בתוך שדהו קשיא לרב נחמן.

ומשנינן כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה.

אי הכי אמאי מה שנתן נתן יחזור ויטול את שלו ומשנינן משום דרב יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.

ח) בעל הבית שהניח פיאה מצד אחד ובאו עניים ולקחו מצד אחר זה וזה פיאה וקשיא לרב נחמן.

ואוקמה רבא זה מן הצד שהניחו בעל הבית פיאה כיון שנטלו העניים פיאה מצד אחר זכה בעל הבית באותו הצד שהפרישו ולמה אמרה המשנה זה וזה פיאה לפטור בעל הבית מן המעשר במה שיזכה בו מאותו הצד שהפרישו פיאה בו. כיון שהפרישו פיאה כאלו הפקירו לעניים ועכשיו כשחוזר ונוטלו זוכה מן ההפקר לפיכך פטור כדתניא המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ופיאה ופטור מן המעשר:

דף כח:

[מתני'] נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב. אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו אם הוזק פטור מאי טעמא קרקע עולם הזיקתו. אמר ליה שמואל מכדי אבנו סכינו ומשאו שהזיקו מבור למדנו ואלו כמו אבנו הן בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לנזקים אדם חייב נמי וכלים פטורים דתניא למה זה דומה וכו'. ותריצנא מה דומה לזה מניח אבנו וצלוחיתו לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית. ומשני רב היכא דאפקרינהו להני אבנו סכינו ומשאו פטור בנזקי כלים אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן חשובין שחייב בנזקי הכלים הלכך לרב הוי ממוניה וחייב בכלים ושמואל כל תקלה ברה"ר בור חשיב ליה וחייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים ואותבינן עלייהו ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן [אמרו] נפל לתוכו שור וכליו ונשברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים מה דומה לזה אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב. הא מתניתא קשיא לתרוייהו והיא גופה קשיא רישא אסיפא רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה ופטור על הכלים בד"א כשהפקירן אבל לא הפקירן אפי' בכלים חייב דממוניה נינהו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן שמואל מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור על הכלים דכבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר' יהודה דמחייב אנזקי כלים בבור הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן. חלוקת ר' יהודה ורבנן בסוף פרק שור שנגח את הפרה. אמר ר' אלעזר לא שנו כו' איכא דאמרי אמר ר' אלעזר לא תימא נתקל באבן הוא אבל נתקל בקרקע ונישף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונישף באבן חייב כמאן כר' נתן פי' כיון לדברי הכל אבנו כשהפקירו בור הוא. אמר ר' אלעזר נתקל שור וכיוצא בו בקרקע ונחבט באבן ונשבר חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור ודומה הקרקע הזה לשור שדחף את שור אחר לאבן שהוא בור ואמרי' כמאן כר' נתן. רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור ר' נתן אומר זה משלם מחצה וזה משלם מחצה. ואסיק' לר' נתן תמן בעיקר פלוגתייהו כל היכא דליכא לאשתלומי מתורא משתלם מריה דבירא כוליה הזיקו הלכך כיון דקאמר ר' אלעזר חייב כמאן כר' נתן כיון דליכא לאשתלומי מן הקרקע משתלם כל הנזק מבעל האבן. וחלוקת ר' נתן ורבנן ופירוש

טעמן בפ' שור שנגח את הפרה באחריתו וקיימא לן כשמואל דקי"ל כוותיה בדיני וכר' אלעזר אליבא דר' נתן:
פיס' ר' יהודה אומר במתכוון חייב כו' דייקינן מדקתני ר' יהודה במתכוין חייב ואוקמ' רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו ונפלה ונשברה מכלל דת"ק דהוא ר' מאיר מחייב אפי' אוזנו בידו ואמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא כי סבר ר"מ דפטר רחמנא לאנוס מקטלא אבל בנזקין אפי' אנוס חייב והתניא נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה כו' וקתני סיפא ומודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג ע"מ לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שפטור לאו מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' בנזקין פטור. ופריק אביי ר' מאיר ור' יהודה בתרתי פליגי בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו ודייק ממתני' דקתני הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב. הוחלק אחד במים בשעת נפילה ובהא פליגי דר"מ סבר נתקל פושע הוא לפיכך חייב. ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ופטור. או שלקה בחרסית לאחר נפילה ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא סילקה אלא הפקירה מפקיר נזקיו חייב. ור' יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור. ואם נתכוון לזכות בחרסיה חייב ולדברי הכל אנוס אפי' בנזיקין פטור. ואי קשיא לך הא דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון התם בנזקי גופו אבל הכא דבנזקי ממונו לא. ומדמתני' בתרתי פליגי ברייתא נמי בתרתי פליגי. ואקש' בשלמא כדו משכחת לה בשעת נפילה שהוזק במימיה לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו. אלא גמלו בשעת נפילה היכי משכחת לה ואמר כגון שהעביר גמלו. פי' על שפת הנהר דהוא בשרעתא דנהרא ונפל הגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר וטינף בגדים. ונדחת האי פירוקא ופרקי' פירוק אחד כגון דליכא דרכא אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים ואילולי שנתקל הגמל בגופו של אדם לא היה נופל לפיכך בהעברתו לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס ור' יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת כו' ודברין פשוטין הן.

דף כט:

ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס אבל מפקיר נזקין דעלמא חיובי מחייבי.
איתמר מפקיר נזקיו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ מו' שעות ולמעלה. הנה בור

זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו ש"מ מפקיר נזקיו חייב. ואקשי' עלה והתנן ההופך את הגלל לרשות הרבים כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעון והפכה. פי' גלל זבל כדכתיב בגלל צואת אדם והוזק בהן אחר חייב בנזקו.
ואמר ר' אלעזר לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל להוציאה לגנו ולזבל בה אבל לא נתכוון לזכות בה פטור אלמא ר' אלעזר מפקיר נזקיו פטור סבירא ליה. ופירק ר' אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה ולא הפקירה אמר ר' אבינא משל דרב אדא למה הדבר דומה למוצא בור מגולה כו' רב אשי אמר כגון שהפכה פחות מג' טפחים פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבים ובא שמעון והפכו בפחות מג' ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא קיימי ברשותו דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי והלכך אם נתכוון לזכות בה בזה ההופך חייב ואם לאו פטור וכי האי גוונא פטור אבל המפקיר נזקיו חייב ודייקי' מדר' אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור איני והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והזיק חייב ואמר ר' יוחנן לא שנו דחייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברה"ר אבל המצמצם אותן בכותל פטור ודייקי' מינה מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברה"ר חייב ש"מ מפקיר נזקיו חייב ודחינן להאי דוקיא ואמרי' מאי טעמא מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים ואקשי' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שמה שור או חמור ומת חייב והא בור ברה"ר נזקיו מופקרין הוא ואמר ר' יוחנן חייב ואסיק' לעולם הוא דאמר מפקיר נזקיו חייב והלכה כמותו דקיי"ל כוותיה ור' אלעזר סבר פטור והאי דאמר ב' דברים אינן ברשותו (פיסקא) [מתני'] המצניע את הקוץ כו'.
אוקימנא במפריח אבל בצמצם פטור כו':

דף ל.

ת"ר המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותל של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו חייב המצניע אמר ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל דייק רבינא מינה כשם שהמצניע קוציו בכותל חבירו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע כך המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא היא היא מהו דתימא בכותל מאי טעמא פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקוץ לאודועי הא גונא סתר כותלי טול קוציך והצניעם

אבל גבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי לאודועי קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבירא דחבריה:
ת"ר חסידים הראשונים היו כו' רב ששת שדי להו לקוצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. (דת"ר חסידין הראשונין כו') פי' החפץ להיות חסיד יקיים מילי דנזקין אפי' לרשות הרבים. רבינא אמר מילי דאבות מסכת אבות משה קיבל וגו' ואמרי לה מילי דברכות כדאמרי' אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו:
מתני' המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב כו' לימא מתני' דלא כר' יהודה ושקלי וטרו ואסיק ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. ולית הלכתא כר' יהודה דגרסי' בסוף בבא מציעא. אמר אביי רשב"ג ור' יהודה ור' טרפון כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם ואלו הן שיטה ולית הלכ' כחד מינייהו ואסיק' לשמעתין שלא בשעת הוצאת זבלין ודברי הכל חייב.

דף ל:

רב אשי אמר תבנו וקשו שאני אפי' ר' יהודה מודה שחייב משום דמשרקי פי' שרגלי בני אדם מחליקין בהן לפיכך חייב לדברי הכל:
וכל הקודם בהן זכה. אמר רב זכה בין בגופן בין בשבחן קנסו גופן אטו שבחן והני מילי בדבר שיש בו שבח זעירי אמר בשבחן זכה.
לא קנסו גופן משום שבחן. פי' סבר רב זה שהוציא התבן לרשות הרבים לישוף ברגלי בני אדם ולהשביח ולהיעשות זבל קנסוה אפילו בעיקר וכל הקודם זכה בכל ורמינן גלל דמתני' דלא קתני כל הקודם זכה.
ופריק תנא רישא בתבן וקש כל הקודם זכה והוא הדין לגלל.
והתני אסור משום גזל. ופריק אכולהו בין בתבן בין בגלל קתני בברייתא אסורין משום גזל. כלומר הברייתא חולקת על המשנה ואמרי' והא לא תני הכי ובהדיא תני בברייתא בתבן וקש מותרין משום גזל.
ובגלל אסורין משום גזל ופירק רב נחמן בר יצחק דבר שיש בו שבח כגון התבן שהשביח כי נעשה גלל וכיוצא בו קנסו גופן משום שבחן דבר שאין בו שבח כגון גלל לא קנסו ומיבעיא לן רב דאמר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קניס בעת שהוציאו מיד הקודם בו זכה או אם נשאר ברשות הרבים זמן ונישף והשביח אחר כן הקודם בו זכה בגופו וכל

שכן בשבחו דקנסינן ליה משום דקלקל ברשות הרבים ואתינן למיפשטה מדאיירינן גלל דלית ליה שבחא ש"מ דמיד קנסוה ודחי' לה ואתינן לאוקמא להא דרב ודזעירי כתנאי דתנן שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה כו' רב כר' מאיר וזעירי כחכמים ודחו ואמרי כל חד אמר אנא לדברי הכל אמרי כו' וקי"ל כרב דכל דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו מיהו כי קנסינן ליה מיד קנסינן ליה או לכי מייתי שבחא קנסינן ליה איבעיא להו ולא איפשיטא וסוגייא דשמעתא כרב ריהטא.
ותוב הא אמר רב הונא ורב אדא ותרווייהו משמיה דרב הלכה מיהו הורה ואפקר חושלא כשמעתיה דאמר הלכה ומורין כן רב הונא אמר הלכה אבל אין מורין כן ואם התרו בהן דברי הכל הלכה ומורין להן כל הקודם בהן זכה כרב הונא דאפקר חושלא וכרב אדא דאפקר סליקוסתא:

דף לא.

מתני' שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון כו' אמר ר' יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר נתקל פושע הוא ומשום הכי חייב אלא אפילו רבנן דאמרי נתקל אנוס הוא הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד ור' נחמן בר יצחק אמר אפי' נשבר ואינו יכול לעמוד חייב שהיה לו להזהיר לבאין אחריו.
ר' יוחנן אמר כיון שנשבר ואינו יכול לעמוד טרוד הוא להזהיר.
תנן היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון כו' וקתני חייב דהוה ליה להזהיר ולא הזהיר מאי לאו כשעמד לכתף לתקן המשאוי על כתיפו ואע"פ שהוא טרוד אמרי' היה לו להזהיר קשיא על ר' יוחנן ופריק כשעמד לנוח שאינו טרוד ואע"פ שעמד לפוש כי אמר לבעל החבית עמוד פטור:
ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל כו' ופריק ר' יוחנן בהא נמי אע"פ שהיה להם לעמוד ולא עמדו כי הזהירו זה את זה פטורין ודברים פשוטין הן:
אמר רבא נתקל ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי כו'.

דף לא:

ומותבינן עליה כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן מאי לאו אפי' ראשון כו'. וכיון דאיתותב הדר אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק השני בגופו של

ראשון בין דאיתזק בממונו של ראשון שני חייב בנזקי שלישי אי איתזק בגופיה דשני. אבל איתזק בממונו של שני לא [דא"ל] האי בירא לאו אנא כריתיה. פי' גאון זק"ל אלא ראשון הוא דחפרה שנתקל תחלה פי' הראשון חייב לשני אם הוזק שני בממונו של ראשון בכליו דאינון כגון אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים שאם הוזק בהן אדם חייב כדאמרי' לעילא וכל שכן אם הוזק השני בגופו של ראשון שהיה לו לעמוד ולא עמד ואם אינו יכול לעמוד היה לו להזהיר ולא הזהיר אבל שלישי בגופו של שני חייב השני שהיה לו לעמוד או להזהיר כמו שאמרנו ולא עשה לפיכך חייב אבל הוזק בכליו של שני פטור דאמר ליה הלא המניח כליו ברשות הרבים כאילו כרה בור ברשות הרבים וחייב אלו הכלים לא השלכתים אני ברשות הרבים הראשון שנתקל עליו כאלו הוא השליכם. והא דרבא הלכתא היא דלית מאן דפליג עליה ומסקנא כוותיה. אמר מר כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא ולענין קטלא אמר שור ולא אדם חמור ולא כלים אבל לענין נזקין אדם חייב וכלין פטורין.
אלא לרב דאמר אי דאפקרינהו הוי בור ואי לא ממוניה נינהו וכשורו הן שחייב בזה ובזה גופו היכי מפקר לי' תרגמה אבא בר מניומי קמי רבינא שהוזקו כלים בכלים שיכול להפקירן. פי' כשלדא כגון שפשט ידיו ורגליו לרוחבה של דרך ופסקה מלעבר בה אדם וכן חוטרא דסמיותא פי' הסומא מגשש במטה שבידו הנה והנה בצדדין ובאמצע הדרך:

דף לב.

[מתני'] זה בא בחביתו וזה בא בקורתו [כו'] הא דבעא רבה בר נתן מרב הונא המזיק את אשתו בתשמיש המטה מהו איפשטא דאע"ג דתרוייהו אית להו הנאה איהו לחודיה קא עביד מעשה ואם הזיקה חייב דאמרה ליה איבעי לך לעיוני.
היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון. אמר ריש לקיש ב' פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת.
לימא מתני' מסייעא ליה רישא לסיפא. וסיפא לרישא. רישא דקתני אם עמד בעל הקורה חייב דכיון שעמד בעל הקורה כרבוצה במהלכת דמי וקתני חייב כריש לקיש. ומתמהינן והא סיועא בעייא בעטה ודאי דאמר לך לא מסתייך דרבצת ברשות הרבים אלא תבעט עלי אלא מקשה קשיא טעמא דבעטה ולפיכך חייבת הא לא בעטה אלא הוזקה מהלכת ברבוצה פטור והא מתני' שבירת החבית בקורה דממילא היא וחייב ופריק מתני' דדמיא כי שורא עמד כקורה לרוחב הדרך ופסק הדרך הכא מיירי דרבעה פרה בחד גיסא איבעי לה לסגויי באידך גיסא סיפא לימא מסייעא ליה לרישא דריש לקיש היה בעל חבית

ראשון כו' כיון דאמרי' בפרק כיצד הרגל מועדת בהא שמעתא דר"ל דר' יוחנן אית ליה הא דריש לקיש ש"מ דהלכתא כוותיה. ודברי רבא ורב פפא דאמר אנא פליגנא עליה לא משגחינן ביה. ויש אומרים כיון דרבא בתרא הלכתא כוותיה:

מתני' שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהן רצין והזיקו זה את זה פטורין אוקימנא בערב שבת בין השמשות והכי קתני בד"א בערב שבת בין השמשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך זה שרץ חייב אפי' בחול שניהן רצין פטורין.

א"ר יוחנן הלכה כאיסי דתניא איסי בן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משנה ומודה איסי (בשבת) [בע"ש] בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות מאי ברשות פי' ברשות מצוה כר' חנינא דהוה מרקד ואזיל ואמר בואו ונצא לקראת כלה ואמרי לה לקראת מלכה. ר' ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה:

דף לב:

מתני' המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים כו'. הני תלתא בבי דקתני במתני' לא שמעינן חדא מגו חברתה אלא כולהו צריכן למיתננהי בהדיא.

ת"ר הנכנס לחנות של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו פטור. ואם נכנס ברשות חייב.

מאי חייב דקתני אמר ר' יוסי בר' חנינא חייב בד' דברים דקי"ל אדם מועד לעולם ומתכוין לנגרותו חייב חוץ מן הבושת דבעינן עד שיהא מתכוין לו לבייש או אפילו להזיק. ופטור דקתני פטור מגלות ופירש רבה דלא סגי ליה בגלות משום דהוא שוגג קרוב למזיד. ומותיב רבה הא דתנן בפ' אלו הן הלוקין הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה דמיית איניש בחדא רצועה. ופרקינן כגון דטעה הדיין במניינא.

ת"ש הזורק אבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הוא ופרקי' האי זורק אבן בסותר כותלו לאשפה שאין דרך בני אדם ליפנות בה ביום אלא מעט ודרכה ליפנות בה בלילה וזה סותר כותלו וזרק אבן לאשפה והיה שם אדם עושה צרכיו והכהו האבן ומת מזיד לא הוי דאינה עשויה ליפנות בה ביום אנוס לא הוי דהאיכא דמקרי ויתיב.

רב פפא הא דר' יוסי בר' חנינא מתני לה אארישא הנכנס לחנותו של נגר כו' ומחייב גלות והתנן הנכנס לחנותו של נפח ונתזו ניצוצות וטפחו לו על פניו ומת פטור ואפי' נכנס

ברשות ופרקי' זה שנכנס וטפחו לו ניצוצות ומת בשולייא דנגרי וכשרבו מסרהב בו לצאת מחנותו וכסבר שיצא ומשום דאית ליה אימתא עליה אע"ג דאמר ליה לא הוה ליה אסוקי אדעתיה דלמא לא נפק. רב זביד מתני אהא ומצא פרט לממציא עצמו מכאן א"ר אלעזר בן יעקב משיצתה אבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור מגלות וחייב בד' דברים מאן דמתני אהא חייב בד' דברים כל שכן אקמייתא דודאי חייב ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא פטורין לגמרי מד' דברים וחייב בנזק וכדרבא דאמר בסוף פ' כיצד היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור ואפי' אנוס חייב בנזק הכין דאמור רבנן בהדיא פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון:

דף לג.

ת"ר פועלין שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית כו'. סוגיא דשמעתא פועל שבא לתבוע שכרו מבעל הבית ונכנס בלא רשותו של בעל הבית והוזק מבהמתו של בעל הבית ואפי' אם מת פטור בעל הבית וכל שכן זולתי פועל ואם אמר לו בעל הבית הכנס ונכנס והוזק בעל הבית חייב ואם הוא בעל הבית שהוא פעמים מצוי בשוק פעמים אינו מצוי בשוק ובא ועמד בשער וקראו לבעל הבית והשיבו ואמר לו אין ונכנס והוזק פטור בעל הבית שלא היה לו להיכנס דאין לאו משמע עול אלא קום אדוכתיך משמע ותניא הכי סתמא דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו כלבו של בעל הבית ומת פטור אף על פי שנכנס ברשות ברשות אמאי פטור אלא לאו כגון דקרא אבבא ואמר ליה אין (ועול) והוזק פטור. ש"מ אין קום אדוכתיך משמע ש"מ:

מתני' ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כו' אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר נזק שלם ותם באדם משלם במותר חצי נזק ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם:

ת"ר או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כן משפט אדם באדם כו' פרשה זו תחילתה וכי יגח שור את איש מפרש בתם ואם שור נגח הוא מתמול מפרש במועד בתם הוא אומר ובעל השור נקי ובמועד כתיב וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו הנה במיתה פירש דין התם ודין המועד לנזקין לא פירש כשחזר וכתב או בן יגח או בת יגח למאי אתא לדברי הכל לנזיקין הוא דאתא ת"ק סבר כמשפט הזה יעשה לו כמשפט נזקי שור בשור תם חצי נזק מועד נזק שלם אף שור שהזיק אדם תם חצי נזק מועד נזק שלם כן יעשה לו.

ור' עקיבא אומר אם כן הוה ליה לקרא לומר כמשפט יעשה לו מאי טעמא כתב הזה ללמוד שזה דין כתחתון ולא כעליון לפי שבתחילת הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון ואחריו כתיב ואם שור נגח הוא המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתיב ודייק ר' עקיבא הזה הסמוך לו והוא תורת התחתון והוא המועד.

יכול לשלם מן העלייה כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין אותו בכל דבר כמועד ת"ל יעשה לו מגופו משלם ולא מן העלייה ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבא אמרי הזה כשם שאין בזה ד' דברים אלא כופר בלבד כך אין שור באדם משלם ד' דברים אלא נזק בלבד.

ור' עקיבא נפקא ליה מאיש בעמיתו איש בעמיתו משלם ד' דברים ולא שור ד' דברים בעמיתו ממעט השור משלם ד' דברים ורבנן מאיש בעמיתו הוה אמינא צער לחודיה דהכין כתיב מום ומום צער לחודיה משמע אבל ריפוי שבת ובושת אימא כנזק דמי וליתן ליה קמ"ל והלכתא כרבנן דגרסינן בתחלת פרקין קמא תבריה ר' עקיבא לגזיזיה:

מתני' שור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור מתני' ר' עקיבא דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור קסבר ר' עקיבא שותפי נינהו וכי כתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא והרשות ביד הניזק למכור שנאמר ומכרו וחצו את כספו הנוטל כסף הוא המוכר ר' ישמעאל סבר בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ולבי דינא מזהר להו למכור השור ולפרוע את חובו של זה שנאמר ומכרו את השור החי וגו' מאי בינייהו אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק לר' עקיבא מוקדש לר' ישמעאל אינו מוקדש.

דף לג:

והלכתא בהא כר' עקיבא דסתם מתני' כותיה. בעא מיניה רבא מרב נחמן מכרו [מזיק] לר' ישמעאל מהו אמר ליה אינו מכור והתניא מכרו מכור. פי' אמר לו הא דתניא מכור חשוב הוא כמכור שאם עשה בו מלאכה הלוקח אינו יכול להוציא מיד הקונה שכירות אותה מלאכה שמכירתו מכירה היא אבל חוזר וגובה אותו מכח השעבוד שיש לניזק עליו ודייקינן לדברי ר' ישמעאל הניזק בעל חוב הוא וכי יכול המלוה לטרוף המטלטלין שכבר מכר הלוה וכי יש אחריות למטלטלי וב"ד כי האי גוונא גובין למלוה במטלטלין. ודחי' שנייא האי דכיון דנגח אית ליה קלא דתורא נגחנא הוא וכעבד שעשאו אפותיקי דמי אבל בעלמא ב"ד לא מגבו מטלטלי מכורין.

תני ר' תחליפא מכרו אינו מכור הקדישו מוקדש ופשטנא מכרו המזיק אינו מכור לר' עקיבא דהא כיון שהוחלט לניזק הוא. אלא לר' ישמעאל מכרו המזיק אינו מכור דהא משועבד ליה לניזק.

הקדישו מוקדש אפילו לר' עקיבא גזירה כדר' אבהו כו'. שאם תאמר לא הוקדש ויוצא לחולין הרואה אינו יודע ששור נגח הוא והוחלט לניזק אלא אמר מכיר זה השור שהוא שורו של פלוני זה המזיק הוא וראוהו שהקדישו ואחר כך יצא לחולין יבוא לומר הקדש יוצא בלא פדיון לפיכך גזרו להיות מוקדש משום הא דרבי אבהו. והא דר' אבהו בערכין פ' שום היתומין. הלכך מכרו המזיק לדברי הכל אינו מכור הקדישו מוקדש לדברי הכל גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. מכרו ניזק לר' עקיבא מכור לרבי ישמעאל אינו מכור הקדישו נמי אינו מוקדש ולא חייש שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דהא שור זה אינו ידוע לניזק אלא למזיק והרואה אומר מפני זה יצא לחולין שהקדיש שאינו שלו ולדברי הכל אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והלכה כרבי עקיבא:

ת"ר שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור לרדייה הקדישו מוקדש כרבי אבהו: שחטו כאילו שלו שחט אבל הניזק משתלם מבשרו ואינו משתלם ממנו דמי פחת שחיטה.

נתנו במתנה לרדייה. ודייק מדתני שחטו מה שעשה עשוי ואינו חייב לשלם פי' חי הוא שוה מנה שחטו הוא שוה מנה פחות סלע ותנינן אינו חייב לשלם לרבי ישמעאל דאמר שורו של מזיק הוא והוא משועבד לניזק זאת אומרת המזיק שיעבודו של חבירו פטור אם חפר בשדה שהיתה משועבדת לחבירו בורות שיחין ומערות וכל שכן השורף שטרותיו של חבירו דשחיטת השור כגון חפירות בורות:

קדמו בעלי חובות וגבו תם שמגופו משתלם לא עשה כלום דיכיל למימר ליה לבעל חוב בין חב קודם שיזיק בין חב אחר שיזיק. אילו תורך הוה ואזקן לאו מינך הוינא גבי ליה. משעמד בדין דברי הכל בחזקת הניזק ובין מכר ואפילו הקדיש או שחט או נתן לא עשה כלום וחייב לשלם דמי פחת שחיטה ואם קדמו בעלי חוב המזיק ונטלוהו חייבין להחזיר בין קדם חובו להזיקן בין קדם היזק לחובן. והני מילי בתם דמשעמד בדין ונתחייב בדבר להחזירו עמד הדבר ההוא בחזקת התובע ונעשה קניינו אבל דין המועד אפילו אחר שעמד בדין אם מכרו או הקדישו או שחטו או נתנו במתנה מה שעשה עשוי ולא אמרינן בהא מכור לרדייה וחוזר וגובהו ואם קדמו בעלי החוב ונטלוהו ואפילו מה שלוה אחר שהזיק זכו ואין יכול הניזק להוציא מידם לדברי הכל מאי טעמא מטלטלי נינהו וש"מ בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מטלטלי מה שגבה גבה שדין שור המועד כיון דמן העלייה

משלם זוזי הוא דמסיק ביה ולית ליה בתורא מידי אלא מלוה מסיק ביה והאי תורא כשאר מטלטלי דמזיק דמי וכל מה שעשה עשוי. וקיימא כי הא מתניתא:

דף לד.

ת"ר שור שוה ר' שנגח שור ששוה ר' וחבל בו בנ' זוז ולא תבעו הבעלים ושבח מעצמו וכל שכן אם פיטמו דאמר ליה המזיק אנת מפטם ליה לתורך ואנא יהיבנא לך אינו נותן לו אלא משעת הנזק ואפי' שבח ועמד על ת' מאות זוז ולולי הנגיחה היה שוה עתה ת"ת זוז נותן לו כשעת הנזק חצי ההיזק והוא כ"ה כספים כחש מחמת הנגיחה ולא מחמת מלאכה נותן לו כשעת העמדה בדין וכר' עקיבא דאמר שותפי נינהו. שמין כמה היה שוה השור בניזק מקודם שיזיקו וכמה שוה עתה בשעת העמדה בדין והפחית' הנגיחה משלם חצי נזק לניזק.

שבח המזיק נותן לו כשעת הנזק סלקא דפטמיה המזיק לתוריה פי' שור שוה נ' שנגח שור שוה ג' מאות וחבל בו בר' דינו ליטול השור בנזקו שאינו משתלם אלא מגופו וישתלם נ' זוז ויפסיד ק"נ זוז. עמד המזיק ופיטם את שורו והשביחו ושוה ק' זוז אין לו לניזק לומר אטול השור כמות שהוא כי הוא עתה כשיעור הנזק דיכול למימר ליה מזיק אנא מפטימנא ואת שקיל ודוקא כשפיטמו המזיק אבל שבח ממילא לא אלא שקיל ניזק משבחה שיעור ניזקיה. כחש המזיק כגון שהיה ק' והיתה החבלה שוה ק"ק ועתה בשעת העמדה בדין שוה המזיק נ' אין יכול הניזק לומר לו תן לי ק' שכך היה שוה שורך בשעה שהזיק אלא אומר לו קח השור כמות שהוא כר' עקיבא דאמר הוחלט השור וכן הדין:

מתני' שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו': ת"ר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו' ונבילה יפה נ' זוז זה נוטל החצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר אין זה שור האמור בתורה אלא שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו ומה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. פי' אם נגח שור שוה ש' שור שוה ר' והנבילה יפה ק' רואין השור עכשיו בחייו היה שוה ר' המיתו פחת מדמיו ק' זוז ושוה נבילה ק' זוז מחצין ק' זוז שהן פחיתת השור המת חציים משלם המזיק מגופו של חי וחציים מפסיד הניזק.

ואקשי' מכדי בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר' יהודה חולקין זה וזה זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת ובין לר' מאיר דאמר פחת שפחתתו

מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר"י דאמר זה נוטל חציו של חי מנה נוטל מן הנבלה כ"ה זה חצי הנבילה וכך נוטל המזיק. ולר' מאיר נוטל חצי פחת שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים והנבילה בנ' זוז הרי קכ"ה זוז.
מאי בינייהו אמר רבא פחת נבילה איכא בינייהו פי' כגון שהיתה שוה הנבילה בשעת מיתה נ' כספים ועכשיו שוה כ' ר' מאיר סבר הנבילה לניזק לא חייב התורה אלא חצי שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים.

דף לד:

ור' יהודה סבר זה וזה חולקין והפסד הנבילה על שניהן נמצא לר' מאיר שנוטל הניזק ע"ה מן החי וכ' דמי הנבילה הכל צ"ה ולר' יהודה נוטל חצי החי ק' וחצי הנבילה י' הכל ק"י. והקשה עליה אביי לדבריך שאתה אומר כי ר' יהודה מתחייב המזיק לשלם פחת הנבילה נמצא תם חמור ממועד כי המועד כתיב ביה שלם ישלם שור תחת השור לא ידענא דהמת מזיק שקיל ליה מאי טעמא כתיב והמת יהיה לו אלא ללמדך שהיא לניזק והמותר ממה שהיה שוה המת והוא בחיים משלם נמצא פחת הנבילה על הניזק ואין על המזיק כלום ואם תאמר בתם בפחת הנבילה משלם גם המזיק נמצא חומרא בתם מן המועד כי מה שאינו משלם המועד משלם התם.
וכי תימא לר' יהודה תם חמור לזה דתנן ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור כו' ואסיק' שאני התם דכתיבי קראי אבל לעניין תשלומין לא אמר ר' יהודה ועוד והתניא ר' יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה ה' סלעים והנבילה יפה סלע כו' ונדחו דברי רבא ופירק ר' יוחנן פחת נבילה דברי הכל דניזק הוי ושבח נבילה איכא בינייהו ר' מאיר סבר דניזק הוי ור' יהודה פלגי והיינו דתני בברייתא דקא קשיא לר' יהודה השתא דאמרי' חס רחמנא עליה דמזיק ולא שקיל בפחיתא ושקיל בשבחא יכול שור שוה ה' סלעים שנגח שור שוה ק' והנבילה יפה נ' זוז חולקין חצי החי וחצי המת שנמצא המזיק נוטל יותר מדמי שורו כולו היכן מצינו מזיק נשכר ואומר שלם ישלם מאי ואומר וכי תימא הני מילי דאמרת היכן מצינו מזיק נשכר הני מילי היכא דאית ליה פסידא לניזק שלא יהא מפסיד וזה נשכר אבל היכא דלית ליה פסידא לניזק כגון שור שוה ה' סלעים שהן כ' זוז שנגח שור שוה ה' סלעים ושבחה הנבילה ושוה ל' זוז דשקיל האי כ"ה זוז והאי כ"ה זוז נמצא המזיק נוטל דמי שורו כולו ותוספת ה' זוז לפיכך כתיב שלם ישלם הבעלים משלמין ולא נוטלין.

אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת דלמא כי חס רחמנא עליה דמזיק דשקיל בשבחא היכא דלית ליה פסידא לניזק אבל היכא דאית ליה פסידא לניזק לא מדגלי רחמנא גבי מועד שלם ישלם תשלומי מעליא מכלל דתם אע"ג דמפסיד ניזק תשלומי הוו. אימא אם משלם לו חד זוזא תשלומי הוו וחולק עמו במת ובחי ואע"פ שזה מפסיד יהיה זה נשכר.

אמר ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי כלומר המזיק משלם ההיזק ואם אין שם ההיזק אין למזיק כלום אמר ר' אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה פלגי נמצא תם משלם יתר מחצי נזק כגון שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז נמצא חצי נזק ע"ה פחתה הנבילה ואינה שוה עכשיו אלא ל' זוז לר' יהודה דאמר פלגי חייב המזיק לשלם לניזק פ"ה זוז נמצא משלם יתר על חצי נזק י' זוז ופריק כל כי האי גונא אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. לישנא אחרינא א"כ שחולק הניזק והמזיק השור החי והמת פעמים שישוה השור החי ש' והמת היה שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז הניזק נוטל מן החי ק"נ ומן הנבילה כ"ה הכל קע"ה והנזק לא היה אלא ק"נ זוז שהנבילה היתה שוה נ' זוז עכשיו נמצא תם משלם יתר מחצי נזק.

ופרקי' אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מנא ליה מוגם את המת יחצון.

הא אפקיה ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דאית ליה למזיק בשבח נבילה.

ופרקי' א"כ לכתוב קרא ומכרו את החי וחצו את כספו וגם את המת ולישתוק והוה אמינא בזמן שנגח שור שוה ר' לשור שוה ר' והנבילה לא יפה כלום דמקיימ' חלוקה חצי בחצי בחי ובמת אבל בזמן דלא מקיים האי והאי לא. כתב יחצון מכל מקום הנזק לאשמועינן פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי ואית מאן דמפיק האי סברא מוגם ואמר אתין וגמין רבויין אתא גם לרבות שור שוה ש' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז ומחצין בחי הנזק והוא פחת שפחתתו מיתה וכן כל נזק כיוצא בו זולתי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה כלום מחצין המת והחי בלבד:

מתני' יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו כו' שורו שחבל באביו ובאמו חייב הוא שחבל באביו ובאמו פטור וכן שורו שהדליק את הגדיש כו' תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פי' בשבת פטורין חוץ מחובל ומבעיר אמר ליה חוץ מחובל ומבעיר אינה משנה אלא כל המקלקלין פטורין אפי' חובל ומבעיר בכללם הכל פטורין. אם תמצא לומר משנה חובל כגון שהכה בהמה וכיוצא בה והרגה בצריך לכלבו.

דף לה.

מבעיר בצריך לאפרו ואינן מקלקלין לפיכך חייבין אבל כל חובל ומבעיר שהוא מקלקל פטור ואקשי' ממתני' שורו שהדליק את הגדיש חייב כו' ופרקי' שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה פי' מתכוין להדליק את הגדיש שצריך לאפרו כך השור מדליק את הגדיש בכוונה שצריך לאפרו לאיגנדורי ביה ומנא ידעינן שכך כוונת השור דחזינן ליה לבתר דקלייה קא מיגנדר בקיטמיה. פי' חינכיה למעלה בית העליסה קרוב לשינים. פתק לנזייתא פתח הקנקנים. ואקשי' על האי סברא מתני' דקתני שורו שבייש ואע"ג דנתכוון לבייש דומיא דאדם מה אדם אינו חייב בבושת עד שיתכוין לבייש. ואוקימתא למתני' שורו דומיא דידיה שורו דכוונתו לבייש היכי משכחת לה. ופרק' אע"ג דלא אשכחן כוונה לבהמה לבייש אשכחן ליה כוונה להזיק ואמר מר כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב לגבי בהמתו כי האי גוונא פטור מן הבושת.

רבא אמר מתני' כולה בשוגג וכדתנא דבי חזקיה כו' ופשוטה היא. ומיתוקמא בשורו דומיא דידיה מה שורו בלא מתכוין אף הוא בלא כוונה. דהא שוגג הוא עליה. וסלקא כר' יוחנן דאמר מתני' דתנינן בשבת כל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ומבעיר חוץ מחובל דצריך לכלבו ומבעיר דצריך לאפרו כדאמרי':

דף לה:

מתני' שור שהיה רודף אחר שור אחר זה אומר שורך הזיק והלה אומ' לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראייה כו' אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ודברי סומכוס מפורשין בפ' שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה כו' ואמר ר' יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ותניא כהא בהדיא שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראייה ואע"פ שבמקומות הרבה מקצירו בזה המקום עיקרו ודייק ר' חייא בר אבא ממתני' דקתני המוציא מחבירו עליו הראייה ולא קתני חולקין ש"מ מתני' חכמים היא וחולקין על סומכוס.

ואמר ליה רבי אבא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי חולקין אמר ליה הין מתני' ברי וברי הוא ואוקימנא דלא כסומכוס.

ואתקיף לה ר' פפא הכי מדרישא דמתני' ברי וברי סיפא נמי ברי וברי ואמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראייה ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דמחייבינן ליה

במה שהודה אמאי שקיל בעלים אפי' כדקאמר מזיק חטים ושעורין נינהו ואם איתא לדרבה פטור לגמרי הוא.
נימא תהוי תיובתיה דרבה בר נתן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים פטור. וכיון דקיימא לן כרבה בר נתן פרק' הכי סיפא דמתני' אינה ברי וברי אלא בברי ושמא הוא ואמרי' היכי דמי אי נימא דטעין ניזק ואמ' שמא תורך הזיק ומזיק אמר ברי לי שבסלע לקה מתמהינן עלה כי האי גוונא כשתובע טעין שמא אמר סומכוס חולקין ומטענת שמא מיחייב דאיצטריך לרבנן למימר המוציא מחבירו עליו הראייה.
ודחי' לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק אמר ברי לי ששורך הזיק והמזיק טוען שמא בסלע לקה ועל זה הוצרך סומכוס לומר חולקים ורבנן אמרי המוציא מחבירו עליו הראייה סיפא ניזק שמא ומזיק ברי ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דהא ניזק מספקא ליה. ואקשי' והא לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק ברי ומזיק שמא סיפא מזיק ברי וניזק שמא.
ופריק ברי ושמא שמא וברי חדא מילתא היא אבל רישא לאוקומה בברי וברי וסיפא ברי ושמא תרתי מילי נינהו ואסקי' דברי וברי אפי' סומכוס מודה שהמוציא מחבירו עליו הראייה וכי פליג בשמא ושמא או בברי ושמא או שמא וברי ובכולהו רבנן פליגי ואמרי המוציא מחבירו עליו הראייה. והלכ' כרבנן.
גופא אמר רבה בר נתן טענו חטים והודה לו בשעורין פטור. נימא מסייעא ליה טענו חטים והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב.
ודחי' אי מהתם הוה אמינא לעולם פטור משבועה דאוריית' וחייב בשעורין שכבר הודה לו בהן.
ורבה בר נתן פוטרו אפי' מן השעורין שהרי התובע אין טוען שיש לו אצלו שעורין ואין מחייבין הנתבע בחטים לשלם שעורין.
ואקשי' תנן היו הנזקין ב' אחד גדול ואחד קטן והמזיקין ב' כו' ואי לא מייתי ראייה משתלם מן הקטן והלא ניזק טוען כי הגדול הזיק ולא הקטן כטוען חטים ולא שעורין דמי. ואם איתא לרבה פטור לגמרי הוא אלא נימא תיהוי תיובתיה. ופריק ראוי לישתלם קתני ולא שקיל ודאי. ואקשי' ומי מצית אמרת הכי והתניא בהדיא הרי זה משתלם לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול אלמא דשקיל ממש. ומשנינן דאי תפס פי' אם קדים ניזק ותפס תורא דאודי ביה כבר והשתא הדר ביה לא מפקינן מינה דניזק דהא איהו הוא דאודי ליה וכן הדין באחד תם ואחד מועד. י"ש מ"י שאומר כרבה בר נתן קיימא לן דהא מקשי' ומפרקי' אליבא דידיה ש"מ הלכתא כוותיה. וכן הדין זה אומר גדול הזיק להשתלם חצי

נזק מגופו וזה אומר קטן הזיק אין משתלם חצי נזק ולא אפי' מקטן אלא אי תפס הניזק לא מפקינן מיניה. וי"ש מ"י שאומר כיון דמתני' דשבועות לא מסייעא לרבה בר נתן ולא דייקא כוותיה ומתני' ומתניתא דהכא קשו עליה ובשינוי הוא דדחי ובהדיא קיימא לן אשינויא לא סמכינן ועוד אפי' בחטין פטור משבועה דאורייתא וחייב בדרבנן ויש לו לגלגל עליו גם על השעורין ליתה לדרבה בר נתן:

דף לו.

מתני' היו שניהן לאיש אחד שניהן חייבין כו'. אוקימנא בשוורין תמין ור' עקיבא היא דאמר שותפי נינהו וטעמא דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי לי ראייה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

הדרן עלך המניח את הכד.

שור שנגח ד' וה' שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון כו' באנו לחקור משנתנו דתנן הבא אחרון נשכר דברי רבי מאיר אליבא דמאן לא כר' ישמעאל ולא כר' עקיבא משום דר' מאיר תלמיד ר' ישמעאל ור' עקיבא כדגרסי' בתחלת עירובין הוצרכנו לומר ר' מאיר למי מהן שנאה דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור ועלה אמרי' אי כר' ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו אמאי תני אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה (שנו דין) בעל חוב כל הקודם זכה ומעת שנגח נגיחה הראשונה נתחייב לשלם מגופו של חצי השור חצי נזק לניזק. פשע המזיק ולא שימר השור ויצא והזיק חייב לשלם לראשון ולשני אי כר' עקיבא שנה ר' מאיר משנתו יחזיר לכולם מיבעי ליה דכולהו שותפי נינהו.

דף לו:

ואמר רבא לעולם ר' ישמעאל וכגון שתפסו ניזק בתורת משכון לגבות ממנו דנעשה עליו שומר שכר ונתחייב לנזקים. דקיימ' לן המלוה על המשכון שומר שכר.

ודחי' אי הכי יחזיר לשלפניו יחזיר לבעליו מיבעי ליה שאחריות השור על הניזק הוא ומשלו חייב לשלם והנותר לבעליו חייב להחזיר. ופירק רבינא לקיים דברי רבא ואמר הכי קתני אם יש בו מותר בנזיקין יחזיר וכן אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין נגעו בה ופי' כגון שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נתחייב המזיק לתת לניזק ק' שהוא חצי נזקו עוד חזר ונגח שור שוה ק' שנזקו עוד חזר ונגח שור שוה ק' נזקו נ' זוז משלם הניזק הראשון מן המנה שהוא נושה במזיק נ' זוז לאחרון ונ' הנשארים

מחזירם לניזק השני נמצא השני שחסר מן המנה שלו נ' זוז שכיון שתפסו לשור הניזק השני נתחייב באחריותו ולעולם כך הן חולקין וחצי השור לעולם חוזר לבעלים שנכנסו הנזקין במקומו ונתחייבו לשלם דיכול למימר להן אלו שבקתון לתוראי בהדאי הוינא נטריה ולא הוה נגח השתא דפשעתון ולא נטרתון ליה נזקין עלייכו רמו.

ואקשי' אימא סיפא (ר' ישמעאל) [ר"ש] אומר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' עד האחרון נוטל מנה (והאחרון) [ושלפניו] נ' זוז ושנים הראשונים דינרי זהב הן הבעלין והניזק הראשון. הנה חלוקה מפורשת בחלוקת השותפין מכלל דמתני' ר' עקיבא היא דאמר שותפי נינהו אמרי רבא ורבינא אין כשמואל דאמר רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא. איתמר נמי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו לר' שמעון מוקדש לר' מאיר אינה מוקדש. וקיימא לן דכל מקום שחולקין ר' ישמעאל ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא וכן ר' מאיר ור' שמעון הלכה כר' שמעון וכיון דקאי ר' שמעון כר' עקיבא כדאוקמא רבא ורבינא דהוא בתרא ודר' יוחנן נמי מסייעא להו ש"מ הלכתא כר' שמעון דמתני' ודייקינן ממתני' ואשכחנן חלוקתם לפי חשבון ממון וזהו פירושה שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נכנס השור בשותפות ביניהן נמצא שור זה חציו לניזק וחציו למזיק. חזר ונגח שור אחר שוה ר' הפסידו הניזק והמזיק מנה ונשאר להן מנה נמצא השור הזה חציו לניזק ולמזיק. וחציו לניזק השני חזר ונגח שור אחר שוה ר' עוד הפסידו שלשתן מנה כל אחד לפי ממונו הניזק והמזיק היה להן בשור מנה הפסידו נ' זוז ונשארו להן נ' זוז הניזק השני היה לו בשור מנה הפסיד נ' זוז ונשאר לו נ' זוז והניזק האחרון נוטל חצי הנזק והוא מנה וזהו ששנינו האחרון והוא הניזק השלישי נוטל מנה והניזק השני נוטל נ' זוז והניזק הראשון והמזיק כל אחד דינר זהב שהוא כ"ה זוז אלו דמי השור וזה חלוקתם מפורשת לפי חשבון ממון איתבררה דר' שמעון כר' עקיבא אית להו האי סברא ורבא ורבינא דבתרא הוא וכן הלכה. ההוא דתקע ליה לחבריה וחייבוה מיהא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע. ופשטינן דהאי סלע פלגא דזוזא הוא.

ואמר ההוא גברא דתקעו ליה הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ליה ליתביה לעניי. הדר אמר להו ליתבוה לי איזיל איברי נפשאי כו' אמר ליה ר' יוסף כבר זכו ביה עניי כו' פירוש האי גברא לאו איחרוטי אחרט והדר ביה מדלא קתני הדרי בי אלא הכי קאמר ליה ליתביה לי השתא לדידי איזיל אברי נפשאי. ובתר הכי יהיבנא אנא סלע לעניי מדידי ואמר ליה רב יוסף אנן יד עניי אנן וכיון דאמרת ליתבוה לעניי כאלו אמרת מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. ותוב לית לך רשותא לשנותה. דת"ר האומר סלע זה לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה. משבאת ליד גבאי אסור לשנותה

ואנן השתא יד עניי אנן וכאלו באת ליד גבאי וזכו בה עניי ותוב לית לך למשקלה השתא ולאהדורה בתר הכי שמעינן מינה דעניי כיתומין נינהו (מד') מדפשטינן רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין ובהדיא גמור רבנן במסכת גיטין יתומין הרי הן כהקדש וכו'. תנן התם התוקע לחבירו נותן לו סלע פשטנה מהא דאמר ר' יהודה אמר ר' אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כגון ל' של עבד ונ' של אונס ושל מפתה וק' של מוציא שם רע כולן כסף צורי והוא שקל הקודש שמשקלו ד' דינרין ושל דבריהן כגון זו הסלע וכגון ר' זוז כתובת בתולה וכיוצא בהן כולם כסף מדינה שמנה כספים דרבנן כסף של תורה רביע שקל ופירשו בשמועה זה כי זו הסלע ששנויה לשלם התוקע הוא פלגא דזוזא ודייקי' מזה מדקתני שהסלע פלגא דזוזא מכלל דהסלע ארבעה זוזים נמצא שתי סלעים זוז דאורייתא והוא דינר מכלל כ' דינרין שבחמשת שקלים של בכור ושדרו ר' אשי לר' אחא שבסר זוזי בפדיון בנו (בכורות דף נ) פשטי' מהא דרב אשי דדינרי דתנינן ארבעה בסלע אינון זוזי ומעשה דרב אשי נפרשנהו במקומו בעזרת שמים. ושאר השמועה פשוטה היא. ותקיעה בקול באזנו ולא בהכאת יד כדאמרי' המבעית את חבירו פטור מדיני אדם כיצד תקע לו באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע בו חייב והכא בשאחזו ותקע בו ולא הזיקו. פרוזבול משנה מפורשת זהו גופו של פרוזבול והיא בסוף שביעית. ופירושה בהשולח גט בגיטין.

דף לז.

רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין וכן הלכה:
מתני' שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו. כו' רב זביד אמר ואינו מועד כגון שעומד יום עם מי שאינו מינו ואינו מנגחם אבל סתמא מועד הוי. ר' פפא אמר אינו מועד תנן. סתמיה לא הוי מועד. מועד למינו לא הוי מועד לשאינו מינו. ושקלינן וטרינן ואוקימנא למתני' כדוקי' דרב זביד שאם נגח ג' ימים ג' שוורים נעשה מועד מכאן ולהבא לכל בהמה ואפילו לחמורין ולגמלין וכיוצא בהן אבל אם נגח שור וראה חמור ומהלך עמו או עומד עמו ואינו נוגחו וכן שאר בהמה זולתי שור כי ראה שור מנגחו אינו מועד אלא לשוורים בלבד ואם עמד לנגח אפי' לנגח שאר בהמות תם הוא ואינו משלם נזק שלם עד שיעידו עליו שנגח ג' ימים לשאר בהמות.
ודרב פפא נמי איתא דאסקינן לה ואם תימצא לומר נמי איתא לדרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל וקיימא לן כל אם תמצא לומר הלכה היא.

ת"ר ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ג' ימים נעשה מועד לסירוגין לשוורים. ת"ר ראה שור ונגח ראה חמור ולא נגח ראה סוס ונגח גמל ולא נגח פרד ונגח ערוד ולא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל. ואיברר לן פירושא (בנדה סד ע"א) דסירוגה ליום כ"ד דהכי קאמר לא חזאי בכ"ג וחזאי בכ"ד.

דף לז:

איבעיא להו נגח שור שור חמור וגמל מהו האי שור בתרא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד.

למינא אחרינא לא אייעד ועלתה בתיקו. ותיקו דממונא לקולא. ובעיא זו אליבא דרב פפא הוא ש"מ איתא לדרב פפא.

פי' רב אמר קבעה לה ווסת לדילוג. נגח ט"ו בניסן ט"ז באייר י"ז בסיון וחזר ונגח ט"ו בתמוז ויום י"ו באב ויום י"ז באלול וחזר ונגח יום ט"ו בתשרי ויום י"ו במרחשון ויום י"ז בכסלו זהו שילוש בדילוג. ובענין הזה גבי נדה כי האי גוונא ראתה בט"ו בתמוז ועוד ראתה בי"ו באב ועוד ראתה בי"ז באלול וחזרה וראתה ט"ו בתשרי וי"ו במרחשון וי"ז בכסלו. ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג פי' הראייה הראשונה שראתה בט"ו בניסן אינה מן החשבון אלא צריכה לראות י"ו באייר י"ז בסיון י"ח בתמוז י"ט באב וכן לכל חודש:

[מכאן ואילך לא נמצא פי' ר"ח בכ"י וחבל על דאבדן].